ДЖАЛАЛ-АБАДСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Б.ОСМОНОВА
МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ К.Ш.ТОКТОМАМАТОВА
МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ КЫРГЫЗСТАНА

Диссертационный совет Д 12.20.614

На правах рукописи
УДК 343.97(575.2)(04)

СУЛАЙМАНОВА АЙНУРА ЭРТАБЫЛДЫЕВНА

ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВАНДАЛИЗМА

12.00.01- теория и история права и государства,
история учений о праве и государстве

Автореферат
диссертации на соискание ученой степени
кандидата юридических наук

Жалал-Абад, 2021

Работа выполнена в Институте философии, права и социально-политических исследований им. А.А. Алтымышбаева Национальной Академии наук Кыргызской Республики

Научный руководитель: **Джоробекова Арзыгуль Мамаюнусовна,** доктор юридических наук, профессор, заместитель начальника Академии МВД КР им. Э.Алиева

Официальные оппоненты: **Асаналиев Тилек Асаналиевич**, доктор юридических наук, профессор, заместитель председателя попечительского совета Международного университета Кыргызстана

Мамазакиров Рустам Умарович, кандидат юридических наук, доцент кафедры гражданского права и процесса филиала Российского государственного социального университета г.Ош

Ведущая организация: кафедра теории государства и права Ошского государственного университета (715000, г. Ош, ул. И.Раззакова, 21)

Защита состоится « » ___________ 2021 года в ____ часов на заседании диссертационного совета Д 12.20.614 по защите диссертаций на соискание ученой степени доктора (кандидата) юридических наук при Джалал-Абадском государственном университете им. Б. Осмонова, Международном университете им. К. Ш. Токтомаматова и Международном университете Кыргызстана по адресу: 720000, г. Джалал-Абад, ул. Ленина, 57.

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеках Джалал-Абадского государственного университета им. Б. Осмонова (720000, г. Джалал-Абад, ул. Ленина, 57), Международного университета им. К. Ш. Токтомаматова (720000, г.Джалал-Абад, ул. Дженииджока, 30) и Международного университета Кыргызстана (720007, г. Бишкек, ул. Л.Толстого, 17А/1) а также на сайте ДС: http://www.jagu.kg

Автореферат разослан « » ____________ 2021 года.

Ученый секретарь

диссертационного совета,
кандидат юридических наук Н.А. Пазылов

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Актуальность темы диссертационного исследования. Происходящие в Кыргызстане социально-экономические преобразования в различных сферах общественной жизни вызвали социальную незащищенность, а вместе с ним раскрыли проблемы, связанные с асоциальным поведением молодежи, слабую их общественную адаптацию, выраженную озлобленность и недовольство, отражающиеся в совершении деяний против общественного порядка, заключающиеся в неоправданном осквернении зданий, сооружений, памятников истории, культуры надписями, рисунками или другими способами, оскорбляющими общественную нравственность, а также порчу имущества на транспорте или в иных общественных местах, уничтожении материально-культурных ценностей и другое.

Необходимо отметить, что в современный период вандализм как общественно опасное явление продолжает иметь место в нашем обществе и причиняет вред не смотря на то, что по уголовному законодательству предусмотрена ответственность за такие деяния. Последствия вандализма ощущаются не только в наступлении материального ущерба, убытков, но и в социальной напряженности. Учитывая распространенность данного преступного деяния среди несовершеннолетних и молодежи, а также возникновение новых форм и способов распространения данного деяния, необходимо предпринимать упреждающие меры. В силу этого важным направлением деятельности государственных органов, общественных и неправительственных организаций, а также граждан является профилактика вандализма.

Проводимая в Кыргызстане судебно-правовая реформа заложила основы государственной политики по профилактике преступлений. Недостаточны усилия государства по укреплению правовой системы, морально-нравственному воспитанию, созданию условий для саморазвития и личностного роста, исключающие социально-негативные факторы, влекущие совершение общественно опасных деяний, связанных с вандализмом. Системой профилактики вандализма должны охватываться все сферы общества, в которых формируются негативные черты.

Проблема вандализма уже давно вышла за рамки бытовой, так как, к сожалению, последствия такого поведения довольно ощутимы. Ведь такие разрушительные действия объясняются многими причинами, кроющимися зачастую в сознании человека и выступают симптомами социально-психологической запущенности личности. Следует обращать внимание на причинно-следственную зависимость, выявление мотива вандального поведения, которое в общественном сознании предстает как бесцельное, ни чем не обоснованное антиобщественное поведение. Так, необходимо выявлять те социальные институты, в которых происходит деформация социальных ценностей, происходит искажение потребностей, которые ведут к различного

рода нарушениям установленных норм.

Предусмотренные в нашем уголовном законодательстве признаки данного деяния выражены относительно абстрактными понятиями, что может привести к неоднозначному их пониманию и толкованию как юристами -теоретиками, так и сотрудниками практических подразделений. При этом, отсутствие в нашей республике специальных исследований природы и проблем вандализма, расширенное рассмотрение данного явления без учета социально-психологических аспектов, связанных с сущностной характеристикой вандализма, недостаточность разработанных методов по отграничению его от смежных составов преступлений, могут негативно отразиться на эффективности борьбы с данным общественно опасным деянием.

Представляется, что вышеизложенное свидетельствует об актуальности данной темы, выделяет важность изучения правовой природы, а также проблем, связанных с сущностной характеристикой вандализма, обусловленные как теоретической, так и практической значимостью.

Связь темы диссертации с крупными научными программами. Данное диссертационное исследование является инициативным, в план НИР вуза не входит.

Цель и задачи исследования. Целью диссертационного исследования является комплексное историко-правовое исследование вандализма.

Для реализации поставленных целей ставятся следующие **задачи:**

- выявление социальной сущности вандализма;

- осуществить ретроспективный анализ становления и развития законодательства об ответственности за вандализм;

- провести сравнительно-правовой анализ норм законодательств зарубежных стран об ответственности за вандализм;

- изучить современное состояние и распространенность вандализма;

- определить социальную обусловленность характерных для вандализма факторов;

- определить свойства вандализма, отграничивающие его от иных смежных общественно опасных деяний.

Научная новизна диссертационной работы. Данное диссертационное исследование является одной из первых работ, посвященных комплексному анализу историко-правовых аспектов вандализма в Кыргызской Республике.

В работе проводится анализ социальной сущности вандализма; исследуются вопросы становления и развития законодательства об ответственности за вандализм в истории; рассматривается сравнительно-правовой анализ норм законодательств зарубежных стран об ответственности за вандализм, изучается современное состояние и распространенность вандализма; исследуются факторы вандализма и их социальная обусловленность; рассматриваются особенности, отличающие вандализм от иных смежных общественно опасных деяний, а также формулируются выводы

и предложения по исследуемой проблеме.

Практическая значимость исследования определяется тем, что полученные в результате проведенного исследования и выработанные научно-практические положения могут быть использованы для внесения изменений и дополнений в уголовное законодательство Кыргызской Республики в целях его дальнейшего совершенствования. Помимо этого, сформулированные автором предложения и выводы могут быть использованы в научно-исследовательской деятельности, при проведении исследований в дальнейшем по проблемам вандализма, в процессе обучения и подготовки специалистов в учебных заведениях юридического профиля, в учебном процессе при преподавании таких дисциплин как «Теория государства и права», «Уголовное право», «Криминология», «Профилактика правонарушений».

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ДИССЕРТАЦИИ, ВЫНОСИМЫЕ НА ЗАЩИТУ:

1. Обоснованный вывод о том, что общественная опасность как социальная сущность вандализма зависит от внутренних деструктивных установок, сформированных в процессе становления личности под воздействием различных факторов. При этом, лицо, выражая негативное отношение, демонстрируя воспринятые им модели антисоциального, могущие перейти в наиболее тяжелые проявления правонарушающего поведения, желая самоутвердиться, направляет свою агрессию на бессмысленную порчу имущества и предметов общего пользования, осквернение или разрушение историко-культурных памятников, в результате чего могут наступить общественно опасные последствия в виде причинения вреда имущественным отношениям.

2. Проведенное исследование показало, что существовавшие на протяжении долгого периода истории антиобщественные действия, связанные с повреждением и уничтожением чужого имущества, в разные периоды развития государства, имели различную правовую оценку и квалификацию в ввиду закрепления признаков этих деяний в содержании смежных составов преступлений, создавая коллизионные ситуации в следственной-правовой практике. Развитие законодательства Кыргызской Республики позволило сформулировать положения об уголовной ответственности за осквернение и порчу имущества в единый состав вандализма в структуре уголовного закона и в настоящее время осуществляется дальнейшее совершенствование данной нормы путем расширения перечня предметов.

3. Теоретический тезис о том, что распространенность и в то же время высокая латентность действий, связанных с вандализмом во многих странах позволило законодательно запретить близкие по своему характеру вандализму общественно опасные действия и предусмотреть за это ответственность как в отдельной норме, так и в нескольких статьях уголовного законодательства об

ответственности за осквернение зданий и сооружений, порчу имущества на общественном транспорте или иных общественных местах и другие составы, отличающиеся формулировкой деяний, перечнем предмета посягательства, а также мерами наказания, свидетельствующие о повышенном внимании и необходимости принятия дальнейших мер профилактики к данному антиобщественному явлению со стороны государства.

4. Аргументированный вывод о том, что скудные сведения о состоянии вандализма вследствие ее латентности не свидетельствуют о реальных масштабах данных деяний на фоне происходящих противоправных действий, направленных на порчу имущества в общественном транспорте и других местах, случаев осквернения зданий, сооружений, историко-культурных памятников, наносящих существенный урон государственной, муниципальной и частной формам собственности, но в тоже время указывают на разрушительные признаки отклоняющегося поведения, способного в перспективе перерасти в наиболее опасные формы посягательства, требующие своевременной совместной выработки эффективных мер противодействия со стороны государственных органов, общественных и неправительственных организаций, граждан.

5. Установлено, что вандализм как социальное явление чутко реагирует на колебания в обществе, и как знак протеста выражается в различных нарушениях общественного спокойствия и правопорядка. Следует отметить, что проблемы обеспечения общественного порядка тесно связаны с состоянием стабильности общественных отношений, социально-правовой защищенности личности, законности. Вандальные действия, совершаемые в сфере общественных отношений как акты преступного поведения выпадают из общих правил, ибо нарушают предусмотренные законом нормы. В то же время эти действия виновных, рассматриваемые с социальных, социально-психологических и даже психических позиций, никогда не поглощаются только нормами законодательства. В силу этого определяется важность изучения не только вандализма, но и соответствующих социальных проблем, общественные связи этого социального феномена.

6. Обосновано, что в процессе проведенного исследования были определены особенности, характерные для вандализма, позволяющие его отграничить от иных деяний по способу, интенсивности, продолжительности деяния, при совершении которых причиняется вред общественному имуществу. Отмечено, что предмет (здания или сооружения, имущество на общественном транспорте и в иных местах) является обязательным признаком вандализма. Своеобразен механизм совершения преступления, характеризующееся тем, что в ходе деяния осуществляется причинение вреда имуществу в результате чего ухудшается качественное состояние и полезность имущества. При этом, факт причинения вреда имущественным отношениям выступает критерием выявления в действиях виновного лица признаков данного деяния.

Личный вклад соискателя отмечается тем, что в процессе подготовки диссертационной работы диссертантом были разработаны единолично положения, выводы и результаты исследования.

Апробация результатов исследования проводилась в процессе подготовки докладов к участию на международных и научно-практических конференциях и выступлениях на них, издания основных результатов и положений, полученных в ходе проведенного исследования в рекомендованных ВАК КР журналах, а также использования результатов данного исследования в процессе обучения курсантов и слушателей по теории государства и права, уголовному праву, криминологии, профилактике правонарушений в Академии МВД КР.

Полнота отражения результатов диссертации. Выработанные положения, полученные результаты и выводы диссертационного исследования диссертантом были опубликованы в 10 научных трудах.

Структура и объем диссертации отвечает необходимым требованиям и объединяет введение, охватывающие две главы, шесть разделов, включающие выводы, а также использованные в работе списка источников.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ

Во введении обосновывается актуальность темы исследования, определяются цель и задачи исследования, раскрывается научная новизна исследования, указывается практическая значимость научных результатов, полученных в ходе исследования, раскрывается связь темы с научно-исследовательскими программами, излагаются основные положения, которые выносятся на защиту, приводятся сведения о личном вкладе диссертанта и предоставляется информация об апробации результатов исследования.

Первая глава «Ретроспективный и сравнительно-правовой анализ борьбы с вандализмом» состоит из трех разделов.

В первом разделе «Социальная сущность вандализма» отмечается, что в сфере общественных отношений по поддержанию порядка вандализм является одной из форм разрушительного поведения человека, который в последние годы подвергается активным обсуждениям и нареканиям со стороны всего общества, так как влечет за собой причинения вреда охраняемым уголовным законом общественным отношениям. Под вандалом следует понимать того, кто намеренно или вследствие невежества разрушает собственность, принадлежащую другому лицу или обществу *[Словарь современного русского литературного языка. Т. 2. М.: Русский язык, 1991 С.241.]*. В таком понимании стали отмечать как вандализм нарушения общественного порядка, связанные с порчей государственной, муниципальной и частной собственности, нанесение рисунков и надписей на стенах, историко-культурных памятников, повреждения оборудования в учебных заведениях, на транспорте, и т.п.

Необходимо отметить, что возникновение слово вандализм исторически

связано с племенем вандалов, которые в середине четвертого столетия разграбили Рим и уничтожили памятники христианской и античной культуры *[Учебное пособие по Особенной части уголовного права. – М., 2001. С. 141.]*. Современное понятие вандализм - это осквернение охраняемых государством памятника истории, культуры либо природного объекта надписями, рисунками или иным способом, оскорбляющим общественную нравственность, а равно порча имущества на транспорте или в иных общественных местах. *[Кыргыз Республикасынын жоруктар жөнүндө кодекси. – Бишкек, 2018. 120 б.]*. Тех, кто совершает подобные деяния, называют вандалами.

В уголовном законодательстве Кыргызской Республики состав вандализма является относительно новым, так как действия, подпадающие под состав вандализма в ввиду их нахождения в смежных составах долгое время квалифицировались различными статьями УК. Поэтому, вопросы, касающиеся данного состава, его элементов, предмета преступления вызывают различные мнения, неоднозначные высказывания.

Следует указать, что в современный период усиливается социальная опасность таких деяний, связанных с осквернением историко-культурных памятников, порчей имущества на транспорте и иных общественных местах. В связи с этим обосновывается интерес к имеющимся в правовой науке теоретико-эмпирическим исследованиям проблем вандализма в трудах как отечественных, так и зарубежных ученых, рассматривающих сущность вандализма, социальную обусловленность характерных для вандализма факторов, исторические аспекты становления ответственности за совершение актов вандализма, а также зарубежный опыт борьбы с вандализмом: Ватова Л.С., Вдовина А.М., Векленко С.В., Вязова С.Н., Гришанина П.Ф., Даныпина И.Н., Дурманова Н.Д., Евменова Е.В., Игнатова А.Н., Клебанова Л.Р., Коржанского Н.И., Кузнецовой Н.Ф., Макаренко М.М., Марцева А.И., Можгинского Ю., Пашутина О.С., Пирожкова В.Ф., Русакова А.П., Скороходова А., Харина Э.Н., Черемновой Н.А., Шурухнова В.А., Широкова Н.А., Яценко С.С. и др.

Среди ученых Кыргызстана проблемы борьбы с преступлениями против общественного порядка, вопросы квалификации и отграничений смежных составов преступлений против общественного порядка, в том числе и вандализма рассматривались в трудах: Г. Джалгасыновой, А.М. Джоробековой, В.А. Кигишьян, К.Ш. Курманова, К.М. Осмоналиева, Л.Ч. Сыдыковой, Н.Н. Сулаймановой, Т.А. Тюлегенова, А.Ш. Шаршеналиева и других известных ученых, высказанные положения в трудах которых, бесспорно, способствовали накоплению теоретико-эмпирического материала о вандализме, а также совершенствованию мер борьбы с данным преступным деянием.

В работе проводится анализ сущности вандализма, имеющихся в научной литературе различных видов классификации вандализма, а также определения данного деяния. Так, в словаре русского языка вандализм

рассматривается как бессмысленно-жестокое разрушение исторических памятников и культурных ценностей, варварство *[Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М., 1990. С.73]*. Другое определение дается в толковом словаре живого великорусского языка, согласно которому идет расширительное разъяснение этого понятия. Так, вандализмом является поступок грубый, противный просвещению, образованности *[Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1. М., 1981. С. 163]*. Другие исследователи обращают внимание, на то, что вандализм характеризуется бессмысленным жестоким разрушением исторических памятников и культурных ценностей.

Автором проводит анализ и раскрываются особенности видов и мотивов вандализма, а также проявлений вандального поведения. Отмечается, что проблемы современного общества, в котором обострение социально-экономической напряженности, пробелы в духовно-нравственной, образовательно-культурной и воспитательной работе, влекущие за собой деформацию личности, вызывают такое общественно опасное явление как вандализм, выступающий продуктом данного общества.

Таким образом, произошедшая деформация личности в обществе стала выражаться в деструктивном поведении молодежи, которая в условиях недостаточности контроля и порицания со стороны субъектов социализации стала все более усугубляться и приобретать различные формы разрушающего, антиобщественного поведения, в том числе и вандализма.

Во втором разделе «Становление и развитие законодательства об ответственности за вандализм: история вопроса» говорится, что усиление негативных тенденций в социальной жизни нашего государства, имеющих ярко выраженное нагнетающее отношение в сфере общественного порядка, в том числе и совершение действий, связанных с вандальным уничтожением и порчей чужого имущества, затрагивает вопросы спокойствия населения и зависит от социально-экономического и духовно-нравственного состояния государства, поэтому для разрешения современных вопросов, принятия адекватных деяниям мер важно изучение исторического опыта, с целью их обобщения и использования. Ведь на разных исторических этапах развития государства соотношение производственных отношений и сил влияет на ситуацию в стране и побуждает развитие государства в том или ином направлении. Принимаемые государством меры по нравственному воспитанию и охране имущества, наполненные необходимым содержанием и объемом, имели в определенных рамках сдерживающий от насилия и жестокости временный характер.

В работе раскрывается анализ исторических источников, которые свидетельствуют о том, что ответственность за осквернение или повреждение имущества существовала всегда и виновные деяния лиц, не оставались безнаказанными. При этом, следует отметить, что в исторических памятниках права не существовало самостоятельной нормы об ответственности за вандализм, говорилось лишь об ответственности за повреждение или

уничтожение чужого имущества. Так, в нормах уложений закреплялась ответственность за порчу, приведение в негодное для использования состояние имущества, принадлежащего другому человеку и к нарушителю кроме возмещения убытков применяли и телесные наказания, чтобы другим неповадно было *[Тихомиров М.Н., Епифанов П.П. Соборное уложение 1649 года. – М., Изд-во Моск. ун-та, 1961. С. 92-95.]*

Рассматривалась также ответственность за порчу жилого или другого помещения, находящегося в собственности знати, совершенные путем поджога. При этом, способ совершения деяния, в данном случае уничтожения, порчи имущества (поджог гумна либо двора), оценивался как наиболее опасный и наказывался сурово. Так, наряду с возмещением ущерба за причиненный вред преступнику назначали смертную казнь. Тем самым данное деяние по тяжести ставили в один ряд с преступлениями против жизни и государственной власти *[Бенцианов М.М. Судебник 1497 года и складывание территории русского государства. Проблемы истории России. Вып.2. Опыт государственного строительства ХУ-ХХ вв. – 1998. //http://elar.urfu.ru /bitstream/10995/2736/1/pristr-02-02.pdf]*

Следует отметить, что в дальнейшем в процессе изменения общественных отношений и развития законодательства стали приниматься акты, в которых прослеживается попытка закрепить в нормах определение запрещенных деяний в виде повреждения, порчи, повреждения имущества, совершенные виновным лицом. При этом, законодатель проводил разграничения по способу повреждения имущества на истребление или уничтожение как наиболее опасное деяние, совершаемое путем взрыва, поджога и др. Как повреждение имущества рассматривались действия, повлекшие изменения, которые не уничтожили, но тем не менее привели его в негодное состояние, требующее вложение затрат, необходимых для восстановления и приведения его в первоначальное состояние. Тем самым, при повреждении уменьшается ценность имущества, и для наличности повреждения это не имеет значения *[Фойницкий И.Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства на личность и имущество. - СПб., 1890. С. 307].*

В работе проводится анализ того, как на разных исторических этапах развития государства развивается законодательство, содержащее нормы об ответственности за общественно опасные деяния, связанные с порчей, повреждением, истреблением или уничтожением имущества. Отмечается, что нормы обычного права, имевшие силу на кыргызских землях вместе с системой права российской империи до 1917 г., а также принятые кодексы советского периода предусматривали ответственности за деяния, содержащие признаки сходные с признаками вандализма и в ввиду того, что четкого понимания об объекте посягательства еще не было, законодатель уже усматривал общественную опасность в указанных деяниях. Ответственность за вандализм была предусмотрена лишь в УК Кыргызской Республики 1997 года *[Уголовный кодекс Кыргызской Республики. – Бишкек, 2016. Ст.235]* и дальнейшее свое развитие получила в Кодексе о проступках Кыргызской

Республики *[Кодекс о проступках Кыргызской Республики. Введен в действие Законом Кыргызской Республики от 24 января 2017 года N10 с 1 января 2019 года. //http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111531?cl=ru-ru]*

Таким образом, проведенный ретроспективный анализ развития законодательства об ответственности за вандализм показал, что отсутствие понятия вандализма было связано с историческими этапами становления государства и права. В то же время, в нормативных актах разного периода, несмотря на сложность формулирования ряда статей, содержалась ответственность за деяния, связанные с порчей, повреждением, истреблением или уничтожением имущества, расположенных в различных смежных составах норм закона в ввиду отсутствия понимания об объекте посягательства.

В третьем разделе «Сравнительно-правовой анализ норм современных зарубежных законодательств об ответственности за вандализм» говорится о том, что в современный период налаженные отношения между государствами в форме сотрудничества по вызовам и важнейшим направлениям борьбы с преступностью, выступая составной частью международных отношений, способствуют государствам взаимному обмену имеющимся накопленным опытом, тщательному и взвешенному анализу с учетом своих национальных особенностей и выработать единые скоординированные подходы по противодействию преступности, чтобы в дальнейшем на основе их разработать свои эффективные внутристрановые меры и механизмы по реализации и приведению их в действие, а также осуществлению дальнейшего контроля.

К внутригосударственным мерам по сдерживанию роста преступности и ее профилактике выступает организационно-правовое направление, связанное с гармонизацией и унификацией правовой базы, направленное на дальнейшее совершенствование законодательства. В этом направлении представляет практический интерес анализ законодательства различных по социально-экономическому, демографическому, национально-культурному уровню стран, в сфере преступлений против общественного порядка и нравственности с тем, чтобы выявить особенности законодательной регламентации ответственности за действия, связанные с вандализмом, имеющее свое проявление во всем мире.

Анализ законодательства стран зарубежья показал, что в отдельных государствах ответственность за вандальные действия может быть предусмотрена в разных законах (например, в Великобритании), с учетом охраняемого объекта преступления (к примеру, в Дании), нормы, предусматривающие ответственность за такие действия, расположены в разных разделах и главах уголовного кодекса *[Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права. //Очерки сравнительного права. - М., 1991. С. 38].*

Автор в работе подробно останавливается на рассмотрении законодательств об ответственности за вандализм как стран дальнего, так и ближнего зарубежья. Приводится их сравнительно-правовой анализ.

Подчеркивается, что вопросы уголовно-правовой охраны общественного имущества от вандальных действий рассматривается в каждом отдельно взятом государстве по-разному, в то же время в их законодательстве акцентируются вопросы ответственности за порчу имущества или ее осквернение, в случаях их общественного предназначения. При этом, отмечается, что законодательства большинства зарубежных стран содержат нормы об ответственности, близкие по своему характеру к вандализму, подтверждающие об общественной опасности данных деяний и необходимости проведения дальнейшей с ними борьбы.

Отмечается, что совершенные против общественного порядка вандальные действия в ряде случаев могут быть усугублены личностно-психологическими проблемами личности, вызванные несогласием с политикой государства, выраженном в публично заявленном протесте и не связанном с унижением прав и репутацией других лиц, посягательством на нормы общественной нравственности и эстетики, общественный порядок и нанесением рисунков различного содержания на исторических и культурных памятниках, приведших к их порче или уничтожению.

Следует отметить, что в современный период акты вандализма имеют широкий спектр своего проявления. Общеизвестны, происходящие акты вандализма, после проведенных спортивных мероприятий, когда недовольные спортивные фанаты устраивают массовые погромы не только спортивных, но и иных сооружений, повреждая и уничтожая их, тем самым нанося колоссальный ущерб. Причем действия вандалов не ограничиваются поломкой и уничтожением сидений, скамеек, урн на стадионе, далее идя по улицам города их агрессия вываливается на витрины магазинов, других строений, на находящиеся транспортные средства и т.д., порой переходя на совершение и более тяжких преступных деяний.

Проведенное исследование показало, что в зарубежных странах ведется борьба с актами вандализма не только организационно-предупредительными, но и законодательными мерами, путем установления уголовной ответственности за посягательства на имущество, предназначенное для общественного пользования. Анализ передового опыта борьбы, включая законодательную регламентацию ответственности за действия, связанные с вандализмом позволяет не только определить пробелы в законодательстве, но и расширить применение апробированных подходов с целью улучшения работы в данном направлении. Изучение международного опыта способствует обогащению знаниями, методами и практикой борьбы с преступностью, в то же время увеличивает возможности отечественной науки.

Опыт зарубежной регламентации ответственности за действия, связанные с вандализмом показал, что в зарубежных нормах приводятся собирательные определения совершаемых виновными действий, подробно раскрываются предмет посягательства, что требует более взвешенного обоснования признаков данного деяния. Имеющие место в современный

период действия, связанные с вандализмом, заключаются в мотивированных агрессивно-деструктивных общественно опасных деяниях лица, направленных на причинение вреда охраняемым законом общественным отношениям в сфере общественного порядка.

Таким образом, анализ зарубежных законодательств показал, что вопросы правовой защиты имущества, предназначенного для общественного пользования от вандальных действий в каждом отдельно взятом государстве имеет свои особенности. Несмотря на это в уголовных законодательствах различных стран предусмотрена ответственность за действия, направленные на порчу имущества или ее осквернение, в случаях их общественного предназначения. Следует отметить, что законодательства большинства зарубежных стран содержат нормы об ответственности, близкие по своему характеру к вандализму, подтверждающие об общественной опасности данных деяний и необходимости проведения дальнейшей с ними борьбы.

Вторая глава «Теория и практика борьбы с вандализмом» состоит из трех разделов.

Объектом диссертационного исследования являются общественные отношения, возникающие в связи с совершением вандализма.

Предметом диссертационного исследования выступают данные, характеризующие состояние и тенденции вандализма; законодательство Кыргызстана и зарубежных стран об ответственности за вандализм; труды ученых, рассматривающих проблемы борьбы с преступлениями против общественного порядка в целом, и вандализма в частности.

Методы исследования образуют базовые положения диалектического метода познания, позволяющие отразить взаимосвязи теории и практики борьбы с вандализмом, содержания и формы исследования, всеобщие философские законы и категории, а также знания, почерпнутые из общетеоретической и специальной юридической литературы, связанные с темой диссертации.

В целях получения достоверных результатов исследования используется совокупность общенаучных (анализ и синтез, моделирование, системный подход и др.) и частнонаучных методов, в том числе:

- формально-логический анализ понятийно-категориального аппарата и содержания проблемы борьбы с вандализмом;

- историко-правовой и формально-юридический методы обобщения и анализа нормативных правовых актов, литературных источников, в которых освещаются те или иные стороны рассматриваемой проблемы;

- сравнительно-правовой метод рассмотрения и анализа международно-правовых документов и нормативных правовых актов национального законодательства, регламентирующих ответственность за вандализм;

- конкретно-социологический метод изучения и обобщения документов, аналитических материалов, социологических и статистических данных и материалов судебной практики.

В первом разделе «Современное состояние и масштабы вандализма» говорится, что вандализм, как и любое общественно опасное деяние выступая продуктом общества, является исторически изменчивым, зависит от процессов и явлений, происходящих в ее политической, социально-экономической и культурно-нравственной жизни, коррелируя с конкретными субъективными обстоятельствами жизнедеятельности человека, наносит ущерб охраняемым общественным отношениям в сфере общественного порядка. Данное деяние представляет собой общественно опасный продукт социальной жизни и деятельности, причиняет вред обществу и контроль над ней требует главным образом применения социальных мер, которые обуславливают результаты процесса контроля над преступностью и только ими в достаточной мере располагает общество.

Проведенное исследование свидетельствует о том, что вандальные деяния главным образом были детерминированы существенными изменениями в социально-экономических, политических и иных условий. Вместе с тем, некоторые изменения были вызваны субъективными причинами, связанными с коллизионными особенностями уголовной политики. При этом, состояние преступности определяется балансом между двумя составляющими – степенью демократизации общества и строгостью социального контроля. Общая тенденция роста преступности в мире при одновременном снижении наказуемости виновных квалифицируется как криминологически значимые признаки отставания социально-правового контроля от интенсивно растущей преступности, как желаемая гуманизация уголовного правосудия и как нежелательное ослабление борьбы с преступностью *[Кудрявцев В.Н. Предисловие к первому изданию. /В кн. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. – М., Волтерс Клувер, 2005. С.22-23.].*

Следует подчеркнуть, что согласно имеющимся позициям в теории состояние преступности можно представить как количественное выражение реально совершенных преступлений за какой-либо промежуток времени на отдельной территории. В широком понимании состояние преступности нельзя объективно оценить вне ее реальной динамики, темпов ее роста или снижения. Объективная оценка возможная лишь при комплексном подходе к состоянию преступности в стране, регионе или населенном пункте *[Алауханов Е.О. Криминология. – Алматы, 2008. С.43].*

Показателем профессиональной оценки состояния преступности является анализ зарегистрированной и латентной преступности, структурных параметров преступности и совокупности правонарушителей, к процентам и другим обобщающим относительным показателям. В целях объективной оценки состояния преступности следует осуществлять объективный учет ее связи с динамикой, темпами роста или снижения, тенденцией развития или затуханием отдельных видов правонарушений, при которой, динамика преступности представляет собой показатель развития преступности во временных промежутках, которые позволяют отследить трансформацию состояния преступности на всем протяжении избранного отрезка времени.

В работе анализируются факторы, влияющие на состояние и тенденции преступности в целом, вандализма в частности. Говорится о взаимосвязи состояния преступности и проводимых мероприятий по контролю над ней. Указываются на условия, при которых возникает обратная зависимость между сведениями о преступности, прошедшей регистрацию и данными о контроле над ней. При этом подчеркивается, что происходит искажение в случаях предоставления не достоверных и необъективных данных.

Представляется, что отсутствие должного внимания к борьбе с данным видом преступности со стороны практических подразделений органов внутренних дел, своевременного реагирования на вандальные деяния, негативно отражается на его состоянии, а также на латентности. При этом, следует подчеркнуть, что между профессиональным уровнем сотрудников и степенью латентности существует определенная взаимозависимость. Приоритетность раскрытия более тяжких преступлений, а также отсутствие заинтересованности, нежелание и неумение раскрывать преступления, связанные с актом вандализма, не способствует установлению виновных в совершении вандальных деяний в противовес другим категориям преступлений.

Таким образом, недостаточность и неточность данных о масштабах совершаемых действий и их последствий, связанных с вандализмом препятствует реальному анализу положения дел, а также прогнозу на ближайшую перспективу с тем, чтобы выработать эффективные меры по противодействию данному социальному явлению. Сказанное находит свое подтверждение в том, что не смотря на небольшую статистику зарегистрированных деяний, отмечается повсеместность совершаемых актов вандализма.

Во-втором разделе «Социальная обусловленность характерных для вандализма факторов» говорится о том, что преступление как человеческий поступок представляет собой результат взаимодействия индивидуальных свойств личности и объективной, внешней для индивида ситуации, в которой субъект общественных отношений принимает конкретное поведенческое решение. В результате каждое отдельное преступление детерминируется, с одной стороны, личностными особенностями данного индивида – его взглядами, интересами, мотивами, потребностями, целями, а в конечном итоге – ориентирами и установками к различным социальным ценностям, даже к правовым предписаниям и запретам. С другой стороны, оно обусловлено совокупностью внешних, объективных обстоятельств, которые, взаимодействуя с личностными особенностями, вызывают намерение и решимость совершить умышленное преступление, а равно действие или бездействие, приводящее к преступному результату по неосторожности. Причем, с позиций изучения причин отдельного преступления и прикладных задач предупреждения, личностные особенности интересует криминологию не только в застывшем виде, как уже сложившиеся, а главным образом в их

динамике – зарождении и развитии, то есть в связи с условиями нравственного формирования личности *[Алауханов Э.О. Криминология. – Алматы, 2008. С.81]*.

Говоря о факторах, детерминирующих вандализм, следует учесть, что не следует ограничиваться только выявлением причин совершения преступлений и условий, им способствующих, утверждая, что исследованию должно подлежать все, что способствует распространению преступлений в целях конкретизации воздействия внешней среды на наступление общественно опасных последствий. Учитывая то, что в большинстве случаев вандализм совершают молодые люди, то в работе подвергается анализу также и сфера социализации личности молодежи, указывается недостаточная работа субъектов социализации.

Отмечается, что повышенная импульсивность, жестокость, интенсивность и ситуативность групповых преступлений, совершаемых подростками, достаточно часто существенно отягощают последствия таких преступлений *[Алауханов Э.О. Преступность несовершеннолетних. Криминология. – Алматы, 2008. С.472]*. Чувства неравенства, бесперспективности для полноценной нормальной жизни, вызывая обостроеннное чувство несправедливости, что влечет крайнюю бездуховность, падении нравственных ориентиров, искажении мировоззрения молодых людей, размытость моральных норм, криминальными ценностями и установками, агрессии как детерминантов вандализма, в результате чего объектам общественной собственности причиняется существенный вред, то есть они либо разрушаются, либо преобразуются так, что становится маловероятным вернуть им прежний вид *[Ситковская О.Д. Психология жестокости и вандализма // Проблемы обеспечения личной безопасности граждан: Труды Академии МВД. - Москва, 1995. С. 57]*.

Рассматривается возрастающая роль средств массовой информации в обмене информацией, в налаживании связей между различными регионами мира, в передаче знаний и опыта подрастающему поколению, привития ему высоких нравственных и моральных норм. Особенно возрастает значение электронных средств связи, сети интернета. Однако облегченный доступ к получению практически любой информации по разнообразным вопросам, на наш взгляд, таит в себе и немалую опасность. А именно обращает на себя внимание, возросшее в последнее время влияние на подростков информации, пропагандирующей культ насилия, индивидуализм, наркоманию, порнографию, атрибутику и мистику, другие явления и процессы контркультуры. В некоторых книжных изданиях описываются способы изготовления взрывных устройств, огнестрельного оружия, подробно рассказывается как правильнее и эффективнее организовать взрыв, какие способы уничтожения или повреждения зданий или сооружений наиболее действенны, что направляет асоциальную энергию молодых на акты вандализма.

В работе подробно исследуются факторы, способствующие вандализму

и их социальная обусловленность. Представляется, что происходящие в последние годы в республике социально-политические, экономические и другие процессы способствовали зарождению отношений игнорирования и пренебрежения общественных интересов, в угоду своих личностных у отдельных граждан, чем вызвали негативное проявление к ценностям общества, что стало отражаться и в их нравственно-психологической атмосфере, оставляя отражение и на факторах вандализма. Отсутствие возможности разрешения потребностей, отрыв между интересами и нуждами от их реальной необходимости к удовлетворению усилило проявление нервозности, апатии, агрессии, вызывая недовольство среди большей части населения и нравственному распаду общества, в котором стали превалировать криминальные настроения, особенно у лиц молодежного возраста. Так, чувства не справедливости, нереализованности и ненужности у молодежи, которые нуждались в демонстрации для всеобщего обозрения как протестные проявления, чтобы их заметили, стали проявляться, прежде всего, в характерных для них разрушительных действиях зданий, сооружений общественного имущества. А сознательная антисоциальная позиция, смещение агрессии лица на выход, на разрушительные действия перерастают в преступную вандальную направленность. В данном случае глубинным ложным мотивом может выступать восстановление социальной справедливости, как ответ на сложившийся дисбаланс и несоответствие экономических возможностей, отдельных дискриминирующих процедур и имеющихся правил, при котором в качестве ответной реакции выступает нарушение правил неприкосновенности собственности.

Отдельное внимание уделяется в работе анализу деятельности органов внутренних дел по борьбе с вандализмом. Указывается на отсутствие необходимого финансирования принимаемых программ профилактики преступности в сфере общественного порядка, в том числе совершаемых актов вандализма. Отмечается, что отсутствие заинтересованности в борьбе с вандализмом, контроля за данным видом общественно опасного деяния, профессиональной работы по выявлению и раскрытию актов вандализма, а также профилактических мероприятий на закрепленной за сотрудником органов внутренних дел территории, отсутствие связей с общественностью, адекватным образом отражаются в распространенности вандальных действий, стимулируя виновных лиц безнаказанностью в дальнейшем поступать подобным образом, тем самым способствуя подрыву авторитета государства у всего населения.

Таким образом, в современный период наряду с решением социально-экономических проблем, в центре внимания должен быть поиск воспитательно-приоритетных ориентиров для молодого поколения, направленное на усвоение правил поведения в общественных местах и общественном транспорте, во дворе, в подъезде, лифтах, на улице, и в другим общественных местах, а также правовое воспитание в целях исключения

правовой индифферентности современной молодежи, имеющее своим вектором профилактику осквернений зданий или порчу общественного имущества как актуальных вопросов, требующих скорейшего разрешения.

В третьем разделе «Особенности вандализма и его отграничение от иных смежных общественно опасных деяний» говорится о том, что вопросы разграничения вандализма от иных смежных с ним общественно опасных деяний поднимаются постоянно в силу того, что в уголовном законодательстве долгое время не было такого самостоятельного состава, предусматривающего ответственность за действия, связанные с уничтожением или повреждением зданий, сооружений, имущества в местах общественного пользования различных форм собственности.

Происходящие негативные социально-экономические, политические и идеологические процессы, в стране, способствовали возникновению нетрадиционных детерминантов, вызвавших рост преступлений против общественной безопасности и общественного порядка, в том числе и вандализма, который как социальное явление чутко реагирует на колебания в обществе, и может выражаться в различных нарушениях правопорядка. Наличие нарушений общественного правопорядка свидетельствует об отсутствии стабильности в обществе, имеющихся проблемах обеспечения защиты личности, соблюдения принципа законности. Деяния, совершаемые в сфере общественных отношений, в данном случае акты вандализма, нарушают охраняемые законом имущественные отношения. Следовательно, требуется уяснение ценностной характеристики общественных отношений как объектов и уголовно-правовой и социальной охраны. При этом, негативные социальные явления, влияющие на вандализм должны быть рассмотрены в комплексе. Здесь заслуживает особого внимания его социальные условия и социальные последствия. Лица, совершающие вандализм, всегда зависят от общества и оказывают в свою очередь влияние на него, на других лиц.

Определяя место вандальных действий как явлений в общественной жизни, следует иметь в виду, что они выступают именно как общественная проблема. Подход к изучению вандализма предполагает его познание в процессе развития, изменений, в контексте общественных отношений и соответствующих противоречий, в его реакции на происходящие социальные изменения. Следует заметить, что когда социальные условия изменяются, изменяются акты вандализма, их качественные и иные характеристики, соответствующие условиям общественного развития. При этом каждое преступление, как и вандализм, имеет свою логику развития.

Вандализм рассматривается криминологией как одна из серьезнейших угроз общественным отношениям в сфере правопорядка. Именно с этим тесно связана концепция предупреждения вандализма, которая должна получить необходимое развитие потому, что интерпретируется в контексте угроз повреждения и уничтожения зданий, сооружений и общественному порядку в целом. Ее развитие связано также с необходимостью соответствующих

теоретических разработок, с повседневными растущими запросами практики. Уже сегодня ясно, что повышение эффективности предупреждения вандализма тесно связано с обеспечением надежной охраны общественного порядка и защиты имущества в общественных местах от данных преступных посягательств.

Исследование, проведенное нами показало, что схожесть признаков вандализма со смежными преступными деяниями на практике вызывает определенные трудности и путаницу при его квалификации, что натолкнуло на необходимость выявления и указания тех признаков, которые позволяют провести отграничения вандальных деяний от других, в целях избежания возможных ошибок. Опрос сотрудников правоохранительных органов показал, что вызывают трудности при квалификации действий, связанных с вандализмом в ввиду недостаточно четкого понимания критериев разграничения вандализма и других преступлений, о чем свидетельствуют данные опроса респондентов, согласно которым около тридцати процентов опрошенных отметили трудности в разграничении вандальных действий от иных смежных с ними общественно опасных деяний.

В работе проводится анализ смежных с вандализмом составов преступлений, изучается причиненный деянием общественным отношениям вред, наступление последствий. Немаловажным является исследование мотивов, что также «позволяет заключить, что анализируемые правонарушения от посягательств со сходным механизмом воздействия на объекты материального мира отличаются главным образом особым мотивом асоциального поведения» *[Векленко С.В. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка из хулиганских побуждений: Дис... канд. юрид. наук. -М., 1996. -С. 122.].*

Следует указать, что проведенное исследование позволило определить характерные для вандализма особенности, с помощью которых можно было отграничить данное преступление от иных схожих с ним деяний по способу и продолжительности совершения, объективным и субъективным признакам, а также предмету преступления. Важно уяснить, что одним из первых вопросов, возникающих перед правоприменителем, вопрос правильного выбора нормы закона, по которой нужно квалифицировать действия виновного лица, то есть правильной квалификации, что в последствии сделает возможным правильно назначить, предусмотренное законом наказание. В данном случае, предельно точная квалификация общественно опасного деяния выступает своеобразным гарантом справедливого наказания. Поэтому, в целях правильной квалификации преступного деяния следует провести разграничения его со смежными, схожими составами преступлений, где определение четких границ между составами преступлений, имеющими сходные признаки является одной из основных задач.

Таким образом, проведенный анализ состава вандализма со смежными составами общественно опасных деяний, имеющими сходства по субъективным и объективным признакам позволил показать имеющиеся

отличительные особенности, которые были выявлены при их сопоставительном разграничении. Следует отметить, что правильная правовая оценка действий виновного позволит правильно квалифицировать совершенное деяние и назначить справедливое наказание, что будет соответствовать современной уголовной политике нашей республики.

ВЫВОДЫ

Проведенное исследование позволило сформулировать следующие выводы и предложения:

1. Происходящие негативные социально-экономические, политические и идеологические процессы, в стране, способствовали возникновению нетрадиционных детерминантов, вызвавших рост преступлений против общественной безопасности и общественного порядка, в том числе и вандализма, который как социальное явление чутко реагирует на колебания в обществе, и может выражаться в различных нарушениях правопорядка. Усиливающаяся социальная опасность таких деяний, связанных с осквернением историко-культурных памятников, порчей имущества на транспорте и иных общественных местах является одной из форм разрушительного поведения человека, который в последние годы подвергается активным обсуждениям и нареканиям со стороны всего общества, так как влечет за собой причинения вреда охраняемым уголовным законом общественным отношениям.
2. Проведенный ретроспективный анализ развития законодательства об ответственности за вандализм показал, что отсутствие понятия вандализма было связано с историческими этапами становления государства и права. В то же время, в нормативных актах разного периода, несмотря на сложность формулирования ряда статей, содержалась ответственность за деяния, связанные с порчей, повреждением, истреблением или уничтожением имущества, расположенных в различных смежных составах норм закона в ввиду отсутствия понимания об объекте посягательства.
3. В уголовном законодательстве Кыргызской Республики состав вандализма является относительно новым, так как действия, подпадающие под состав вандализма в ввиду их нахождения в смежных составах долгое время квалифицировались различными статьями УК. Поэтому, вопросы, касающиеся данного состава, его элементов, предмета преступления вызывают различные мнения, неоднозначные высказывания.
4. Проблемы современного общества, в котором обострение социально-экономической напряженности, пробелы в духовно-нравственной, образовательно-культурной и воспитательной работе, влекущие за собой деформацию личности в обществе стали выражаться в деструктивном поведении молодежи, которая в условиях недостаточности контроля и порицания со стороны субъектов социализации стала все более усугубляться и

приобретать различные формы разрушающего, антиобщественного поведения. Проведенное исследование показало, что в зарубежных странах ведется борьба с актами вандализма не только организационно-предупредительными, но и законодательными мерами, путем установления уголовной ответственности за посягательства на имущество, предназначенное для общественного пользования. Анализ передового опыта борьбы, включая законодательную регламентацию ответственности за действия, связанные с вандализмом позволяет не только определить пробелы в законодательстве, но и расширить применение апробированных подходов с целью улучшения работы в данном направлении. Изучение международного опыта способствует обогащению знаниями, методами и практикой борьбы с преступностью, в то же время увеличивает возможности отечественной науки.

5. Опыт зарубежной регламентации ответственности за действия, связанные с вандализмом показал, что в зарубежных нормах приводятся собирательные определения совершаемых виновными действий, подробно раскрываются предмет посягательства, что требует более взвешенного обоснования признаков данного деяния. Имеющие место в современный период действия, связанные с вандализмом, заключаются в мотивированных агрессивно-деструктивных общественно опасных деяниях лица, направленных на причинение вреда охраняемым законом общественным отношениям в сфере общественного порядка.

6. Вандализм, как и любое общественно опасное деяние выступая продуктом общества, является исторически изменчивым, зависит от процессов и явлений, происходящих в ее политической, социально-экономической и культурно-нравственной жизни, коррелируя с конкретными субъективными обстоятельствами жизнедеятельности человека, наносит ущерб охраняемым общественным отношениям в сфере общественного порядка. Данное деяние представляет собой общественно опасный продукт социальной жизни и деятельности, причиняет вред обществу и контроль над ней требует главным образом применения социальных мер, которые обуславливают результаты процесса контроля над преступностью и только ими в достаточной мере располагает общество.

7. Необходимо отметить, что отсутствие должного внимания к борьбе с данным видом преступности со стороны практических подразделений органов внутренних дел, своевременного реагирования на вандальные деяния, негативно отражается на его состоянии, а также на латентности. При этом, следует подчеркнуть, что между профессиональным уровнем сотрудников и степенью латентности существует определенная взаимозависимость. Приоритетность раскрытия более тяжких преступлений, а также отсутствие заинтересованности, нежелание и неумение раскрывать преступления, связанные с актом вандализма, не способствует установлению виновных в совершении вандальных деяний в противовес другим категориям преступлений.

8. Недостаточность и неточность данных о масштабах совершаемых действий и их последствий, связанных с вандализмом препятствует реальному анализу положения дел, а также прогнозу на ближайшую перспективу с тем, чтобы выработать эффективные меры по противодействию данному социальному явлению. Сказанное находит свое подтверждение в том, что не смотря на небольшую статистику зарегистрированных деяний, отмечается повсеместность совершаемых актов вандализма.

9. В настоящее время наряду с решением социально-экономических проблем, в центре внимания должен быть поиск воспитательно-приоритетных ориентиров для молодого поколения, направленное на усвоение правил поведения в общественных местах и общественном транспорте, во дворе, в подъезде, лифтах, на улице, и в другим общественных местах, а также правовое воспитание в целях исключения правовой индифферентности современной молодежи, имеющее своим вектором профилактику осквернений зданий или порчи общественного имущества как актуальных вопросов, требующих скорейшего разрешения.

10.Представляется, что вандализм рассматривается криминологией как одна из серьезнейших угроз общественным отношениям в сфере правопорядка. Именно с этим тесно связана концепция предупреждения вандализма, которая должна получить необходимое развитие потому, что интерпретируется в контексте угроз повреждения и уничтожения зданий, сооружений и общественному порядку в целом. Ее развитие связано также с необходимостью соответствующих теоретических разработок, повседневными растущими запросами практики. Уже сегодня ясно, что повышение эффективности предупреждения вандализма тесно связано с обеспечением надежной охраны общественного порядка и защиты имущества в общественных местах от данных преступных посягательств.

ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Своевременное проведение профилактических мероприятий как на общем, так и на индивидуально-групповом уровнях будут способствовать недопущению актов вандализма. При этом, экономическая стабильность государства, создание социально-культурных и просветительных условий для формирования и развития подростков, организация для них развлекательных, спортивных, музыкальных и других форм досуга, а также воспитательно-нравственная работа с молодежью будут способствовать профилактике вандализма.

2. Средства правового принуждения в отношении родителей, близких родственников, других взрослых, которые путем демонстрации антиобщественного поведения негативно влияют на несовершеннолетнего правонарушителя, деморализуя и усиливая его педагогико-нравственную

запущенность будет иметь большее предупредительное значение в сочетании применения уголовной ответственности за совершенные деяния, а также норм гражданского, семейного и других отраслей права.

3. Важно в работе с несовершеннолетними правонарушителями, склонными к уничтожению и порче чужого имущества привлекать учебно-педагогические и творческие коллективы, обеспечивать участие спортивных сообществ, а также тех, профессиональная деятельность которых связана с воспитанием подрастающего поколения. Индивидуально-профилактическая работа, при необходимости, может потребует привлечения к участию психологов, наркологов, психиатров и других специалистов.

4. Специфика общественных отношений, затрагиваемых преступным деянием в виде осквернения имущества, позволяет выделить факторы, которые необходимо принимать во внимание при квалификации вандальных деяний, так как игнорирование их может привести к неправильной правовой оценке. Необходимость уяснения обстановки совершения вандализма как признака объективной стороны, под которой понимается совокупность условий окружающей действительности, ситуационных моментов, позволяет определить детерминанты и то, что сопутствует совершению данного деяния.

5. Необходимо отметить, что механизм, объем, содержание предупреждения негативных социальных явлений, субъект преступления относятся к основными критериями оценки вандализма. В этом случае, устранение возможностей, которое заключается в создании препятствий для разрушительной деятельности и воздействие на мотивы и цели определяются как стратегии для борьбы с этим негативным социальным явлением. При использовании первой стратегии устраняется возможность уничтожения собственности посредством изменения его физических качеств, а вторая стратегия позволяет воздействовать на сознания лица путем разъяснения норм в обществе.

Список статей, опубликованных по теме диссертации:

1. **Сулайманова, А.Э.** Вандализмдин коомго коркунучтуулугу жөнүндө. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Известия Иссык-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. Международный теоретический и научно-практический журнал. – 2017, №3 (18). С. 478-481.
2. **Сулайманова, А.Э.** К вопросу о профилактике вандализма. [Текст] / А.Э.Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, Т.Жоробеков // Тенденции развития науки и образования. Научный журнал. - 2018. – Самара, 2018. Ч.1. № 43. С.60-63.
3. **Сулайманова, А.Э.** Вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө суроо туралуу. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – 2017. - № 3. С.72-75.
4. **Сулайманова, А.Э.** Вандализмдин бүгүнкү көйгөйлөрү. [Текст] /

А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – 2017. - № 3. С.91-95.

5. **Сулайманова, А.Э.** Вандализм и его отличие от иных смежных составов преступлений по уголовному законодательству Кыргызской Республики. [Текст] / А.Э. Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, Т.Жоробеков // Тенденции развития науки и образования. Научный журнал. - 2018. – Самара, 2018. Ч.1. № 43. С. 63-66.

6. **Сулайманова, А.Э.** Об анализе объективных и субъективных признаков вандализма. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2016, №3. С.85-88.

7. **Сулайманова, А.Э.** Вандализм адамдын кыйратуучу кыймыл-аракетинин бир формасы катары. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2017. №4.

8. **Сулайманова, А.Э.** Вандализм түшүнүгүнүн пайда болуусун изилдөө. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Известия Иссык-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. Международный теоретический и научно-практический журнал. – 2017, №3 (18). С. 482-485.

9. **Сулайманова, А.Э.** Понятие вандализма по законодательству отдельных зарубежных государств. [Текст] / А.Э. Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, А. Эрматова // Евразийское научное объединение. – Москва, 2020. – № 9(67). С.283-285.

10. **Сулайманова, А.Э.** К вопросу о понятии вандализма в законодательстве Кыргызской Республике. [Текст] / А.Э. Сулайманова, А. Эрматова // Евразийское научное объединение. – Москва, 2020. – № 9(67). С.285-287.

Сулайманова Айнура Эртабылдыевнанын «Вандализмдин тарыхый-укуктук аспектилери» темасы боюнча 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы, укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: вандализм, вандализмдин белгилери, коомдук тартип, вандалдык аракеттер, вандализмдин курамынын элементтери, укук бузууларды алдын алуу.

Изилдөөнүн объектиси болуп вандализмди жасоо менен байланыштын натыйжасында пайда болгон коомдук мамилелер эсептелет.

Изилдөөнүн предметин вандализмдин абалын жана тенденциясын мүнөздөгөн маалыматтар; Кыргызстандын жана чет мамлекеттердин вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулугу; жалпысынан коомдук тартипке каршы кылмыштар менен, анын ичинде вандализм менен, күрөшүүнүн көйгөйлөрүн изилдеген окмуштуулардын эмгектери түзөт.

Диссертациялык изилдөөнүн максаты болуп вандализмди комплекстик тарыхый укуктук изилдөөсү эсептелет.

Изилдөөнүн методдору: формалдык-логикалык, диалектикалык, философиялык, объективдүү чындыктык таануунун жалпы илимий жана жеке илимий методдор. Методикалык негиздерин салыштырмалуу укуктук, тарыхый укуктук, статистикалык жана конкреттүү социологиялык методдор түзөт.

Алынган жыйынтыктар жана алардын жаңылыгы. Бул диссертациялык изилдөө Кыргыз Республикасында вандализмдин тарыхый укуктук аспектилерин комплекстик талдоого арналган биринчи иштерден болуп саналат. Эмгекте вандализмдин социалдык маңызы жүргүзүлгөн, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө мыйзамчыгаруучулуктун калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн суроолору изилденген, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун нормаларынын салыштырмалуу укуктук талдоосу каралган, вандализмдин заманбап абалы жана жайылгандыгы изилденген, вандализмдин факторлору жана алардын социалдык шартталгандыгы изилденген, вандализмди башка чектеш коомдук кооптуу аракеттерден айырмалаган өзгөчөлүктөр каралган, жана ошондой эле изилденип жаткан көйгөй боюнча тыянактар жана сунуштар берилген.

Диссертациялык иштин материалдарынын колдонулуу даражасы. Жасалган изилдөөнүн жыйынтыгында алынган жана иштелип чыккан илимий практикалык жоболор Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамчыгаруучулугуна аны андан ары жакшыртуу максатында өзгөрүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү үчүн колдонулуусу мүмкүн. Андан сырткары, автор тарабынан иштелген сунуштар жана тыянактар илимий изилдөө ишмердүүлүгүндө вандализм көйгөйлөрүн андан аркы изилдөө жүргүзүүдө, юридикалык багыттагы окуу жайларынын адистерин даярдоодо жана окуу процессинде колдонулуусу мүмкүн.

Колдонулуу чөйрөсү – юриспруденция; укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; жазык укугу; укук бузууларды алдын алуу; криминология; ички иштер органдарынын практикалык ишмердүүлүгү.

РЕЗЮМЕ

диссертации Сулаймановой Айнуры Эртабылдыевны на тему: «Историко-правовые аспекты вандализма» на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности: 12.00.01- теория и история права и государства, история учений о праве и государстве

Ключевые слова: вандализм, признаки вандализма, общественный порядок, вандальные деяния, элементы состава вандализма, профилактика правонарушений.

Объектом исследования являются общественные отношения, возникающие в связи с совершением вандализма.

Предметом исследования выступают данные, характеризующие состояние и тенденции вандализма; законодательство Кыргызстана и зарубежных стран об ответственности за вандализм; труды ученых, рассматривающих проблемы борьбы с преступлениями против общественного порядка в целом, и вандализма в частности.

Целью диссертационного исследования является комплексное историко-правовое исследование вандализма.

Методы исследования: формально-логический, диалектический, философский, общенаучные и частно-научные методы познания объективной действительности. Методическую основу составили сравнительно-правовой, историко-правовой, статистический и конкретно-социологический методы.

Полученные результаты и их новизна. Данное диссертационное исследование является одной из первых работ, посвященных комплексному анализу историко-правовых аспектов вандализма в Кыргызской Республике. В работе проводится анализ социальной сущности вандализма; исследуются вопросы становления и развития законодательства об ответственности за вандализм в истории; рассматривается сравнительно-правовой анализ норм законодательств зарубежных стран об ответственности за вандализм, изучается современное состояние и распространенность вандализма; исследуются факторы вандализма и их социальная обусловленность; рассматриваются особенности, отличающие вандализм от иных смежных общественно опасных деяний, а также формулируются выводы и предложения по исследуемой проблеме.

Степень использования материалов диссертационной работы. Полученные в результате проведенного исследования и выработанные научно-практические положения могут быть использованы для внесения изменений и дополнений в уголовное законодательство Кыргызской Республики в целях его дальнейшего совершенствования. Помимо этого, сформулированные автором предложения и выводы могут быть использованы в научно-исследовательской деятельности, при проведении исследований в дальнейшем по проблемам вандализма, в процессе обучения и подготовки специалистов в учебных заведениях юридического профиля.

Область применения – юриспруденция; теория и история права и государства; уголовное право; профилактика правонарушений; криминология;

практическая деятельность органов внутренних дел.

SUMMARY

thesis Suleymanovoy Ainura's Artability on the subject: "Historical and legal aspects of vandalism" for competition academic degree of candidate of legal Sciences in the specialty: 12.00.01-theory and history of law and state, history of the doctrines of law and state

Keywords: vandalism, signs of vandalism, public order, vandal acts, elements of vandalism, crime prevention.

The object of research is social relations arising in connection with the Commission of vandalism.

The subject of the research is data describing the state and trends of vandalism; legislation of Kyrgyzstan and foreign countries on responsibility for vandalism; works of scientists who consider the problems of combating crimes against public order in General, and vandalism in particular.

The purpose of the dissertation research is a comprehensive historical and legal study of vandalism.

Research methods: formal-logical, dialectical, philosophical, General scientific and private scientific methods of cognition of objective reality. The methodological basis consists of comparative legal, historical-legal, statistical and concrete-sociological methods.

The results obtained and their novelty. This dissertation research is one of the first works devoted to a comprehensive analysis of the historical and legal aspects of vandalism in the Kyrgyz Republic. The paper analyzes the social essence of vandalism; examines the issues of formation and development of legislation on responsibility for vandalism in history; examines the comparative legal analysis of the norms of legislation of foreign countries on responsibility for vandalism, studies the current state and prevalence of vandalism; examines the factors of vandalism and their social conditionality; examines the features that distinguish vandalism from other related socially dangerous acts, and also formulates conclusions and proposals on the problem under study.

The degree of use of the materials of the dissertation work. The results of the research and developed scientific and practical provisions can be used for making changes and additions to the criminal legislation of the Kyrgyz Republic in order to further improve it. In addition, the proposals and conclusions formulated by the author can be used in research activities, when conducting further research on the problems of vandalism, in the process of training and training specialists in law schools.

Field of application – jurisprudence; theory and history of law and the state; criminal law; crime prevention; criminology; practical activities of internal Affairs bodies.

Формат 60х90 1/16
Бумага офсетная. Объем 1,5 п.л.
Тиражы 100 экз.

Б.ОСМОНОВ АТЫНДАГЫ ЖАЛАЛ-АБАД

МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

К.Ш.ТОКТОМАМАТОВ АТЫНДАГЫ

ЭЛ АРАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ

КЫРГЫЗСТАН ЭЛ АРАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ

Диссертациялык кеңеш Д 12.20.614

Кол жазма укугунда

УДК 343.97(575.2)(04)

СУЛАЙМАНОВА АЙНУРА ЭРТАБЫЛДЫЕВНА

ВАНДАЛИЗМДИН ТАРЫХЫЙ-УКУКТУК АСПЕКТИЛЕРИ

12.00.01 – мамлекеттин жана укуктун теориясы жана тарыхы,

мамлекет жана укук жөнүндө окуулардын тарыхы

Юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук

даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Жалал-Абад, 2021

Диссертация Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын А. А. Алтмышбаев атындагы философия, укук жана социалдык-саясий изилдөө институтунда аткарылган.

Илимий жетекчи: Джоробекова Арзыгуль Мамаюнусовна

юридика илимдеринин доктору, профессор,

Кыргыз Республикасынын Ички иштер

министрлигине караштуу Э. Алиев атындагы

Академиянын начальнигинин орун басары

Расмий оппоненттер: Асаналиев Тилек Асаналиевич,

юридика илимдеринин доктору, профессор,

Кыргызстан Эл аралык университетинин

камкордук кенешинин төрагасынын

орун басары

Мамазакиров Рустам Умарович,

юридика илимдеринин кандидаты, Россия мамлекеттик социалдык университетинин филиалынын (Ош ш.) жарандык укук жана процесс кафедрасынын доценти

Жетектөөчү уюм: Ош мамлекеттик университетинин мамлекеттин

жана укуктун теориясы жана тарыхы кафедрасы,

дареги: 715000, Ош шаары, И. Раззаков к., 21.

Диссертация 2021-жылдын ___________ саат _____ Б. Осмонов атындагы

Жалал-Абад мамлекеттик университети, К.Ш. Токтомаматов атындагы Эл аралык университети жана Кыргызстан эл аралык университетине караштуу юридика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн диссертацияларды коргоо боюнча Д 12.20.614 диссертациялык кеңешинин жыйынында корголот. Дареги: 720000, Жалал-Абад ш., Ленин көч., 57.

Диссертация менен Б. Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин (720000, Жалал-Абад шаары, Ленин көчөсү, 57), К. Ш. Токтомаматов атындагы Эл аралык университетинин (720000, Жалал-Абад ш., Джениджок көчөсү, 30) жана Кыргызстан Эл аралык университетин (720007, Бишкек ш., Л.Толстой көчөсү, 17А/1) китепканаларынан, ошондой эле ДКтин: http://www.jagu.kg сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2021-жылдын «   » ____________таркатылды.

Диссертациялык кеңештин

окумуштуу катчысы,

юридика илимдеринин кандидаты Н. А. Пазылов

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу. Кыргызстандын коомдук жашоосунун түрдүү чөйрөлөрүндө орун алган социалдык-экономикалык өзгөрүүлөр социалдык корголбогондукка шарт түзүп, аны менен биргеликте жаштардын асоциалдык жүрүм туруму менен байланышкан көйгөйлөрдү, алардын алсыз коомдук адаптациясын, имараттарды, курулуштарды, тарыхтын, маданияттын эстеликтерин негизсиз кордоодо, коомдук адептүүлүктү акарат кылган сүрөттөө жана башка жолдор менен жасалган аракеттерде, жана ошондой эле транспортто же башка коомдук жайларда мүлктү бузуу, материалдык-маданий баалуулуктарды бузууда чагылдырылган ачуулукту жана нараазычылыкты ачыктады.

Бүгүнкү мезгилде вандализм коомдук кооптуу көрүнүш катары биздин коомдо уланып келгендигин жана жазык жоопкерчилиги тууралуу

мыйзамчыгаруучулугунда жоопкерчиликтин камтылгандыгына карабастан зыянын тийгизгендиги белгилеп кетүү зарыл. Вандализмдин кесепеттери материалдык зыянында гана эмес, ошондой эле социалдык чыңалууларда да байкалып келет. Жашы жетелектердин жана жаштардын арасында бул кылмыштык аракеттердин жайылгандыгын жана ошондой эле бул аракеттердин жайылуусунун жаңы формаларынын жана ыкмаларынын пайда болуусун эске алуу менен аларды алдын алуучу чараларды жасоо керек. Ошондуктан мамлекеттик органдардын, коомдук жана бей өкмөттүк уюмдардын, жана ошондой эле жарандардын ишмердүүлүгүнүн башкы багыты болуп вандализмди алдын алуу эсептелет.

Кыргызстанда жүргүзүлүп жаткан соттук укуктук реформа кылмыштарды алдын алуунун мамлекеттик саясатынын негиздерин түздү. Мамлекеттин укуктук системаны бекемдөө, моралдык адептик тарбиялоо, вандализм менен байланышкан коомдук кооптуу аракеттерди жасоого алып келген, социалдык негативдик факторлорду жокко чыгарган, өзүн өзү өнүктүрүү жана жеке өсүү үчүн шарттарды түзүү боюнча аракеттери жетишсиз. Вандализмди алдын алуу системасы менен негативдик белгилерди курган коомдун бардык чөйрөлөрүн өзүнө камтыйт.

Вандализм көйгөйлөрү тиричилик чөйрөсүнөн сыртка чыкты, анткени, тилекке каршы, мындай аракеттердин кесепеттеринин таасири чоң. Себеби мындай бузуучулук аракеттер көптөгөн себептер менен түшүндүрүлүп, көп учурда адамдын аң-сезиминде жашынып, инсандын социалдык психологиялык кемчиликтеринин симптомдорун түзөт. Себептик кесепеттик көз карандылыкка, коомдук аң-сезимде максатсыз, эч нерсе менен негизделбеген антикоомдук аракет катары болгон вандалдык аракеттердин мотивдерин аныктоого көңүл бөлүү керек. Мисалы, социалдык баалуулуктардын деформациясы жүргөн, бекитилген нормалардын түрдүү бузулууларына алып келген керектөөнүн кыйырлоосу орун алган социалдык институттарды аныктоо абзел.

Биздин жазык мыйзамчыгаруучулугубузда каралган бул аракеттердин белгилери салыштырмалуу абстракттык түшүнүктөр менен аныкталып, юрист теоретиктер жана практикалык бөлүктөрдүн кызматкерлери менен бирдик түшүнүүгө алып келбейт. Ошону менен биргеликте, биздин республикабызда вандализмдин жаратылышы жана көйгөйлөрүн атайын изилдөөлөрдүн жоктугу, вандализмдин маңыздуу мүнөздөмөсү менен байланышкан социалдык психологиялык аспектилерди эске албай туруп бул көрүнүштү кеңири кароо, аны чектеш кылмыштардын курамынан чектөө боюнча иштелген методдордун жетишсиздиги бул коомдук кооптуу аракеттер менен күрөшүүнүн натыйжалуулугуна терс таасирин тийгизет.

Жогоруда аталган бул теманын актуалдуулугун тастыктап, укуктук жаратылышынын изилденүүсүнүн маанилүүлүгүн, жана ошондой эле теоретикалык жана практикалык маңызы менен шартталган вандализмдин мүнөздөмөсү менен байланышкан көйгөйлөрдү белгилейт.

Диссертациянын темасынын ири илимий программалар менен болгон байланышы. Бул диссертациялык изилдөө инициативдүү болуп эсептелип, жождун ИИИнин планына кирбейт.

Изилдөөнүн максаты жана маселелери. Диссертациялык изилдөөнүн максатын вандализмдин комплекстик тарыхый укуктук изилденүүсү түзөт.

Коюлган максаттарды ишке ашыруу үчүн төмөнкү маселелер белгиленет:

- вандализмдин социалдык маңызын ачыктоо;

- вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулуктун калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн ретроспективалык талдоосун жүргүзүү;

- вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун нормаларынын салыштырмалуу укуктук талдоосун жүргүзүү;

- вандализмдин заманбап абалын жана жайылгандыгын изилдөө;

- вандализм үчүн мүнөздүү болгон факторлордун социалдык шартталгандыгын аныктоо;

- вандализмдин анын окшош коомдук кооптуу аракеттерден чектөөчү белгилерин аныктоо.

Диссертациялык иштин илимий жаңылыгы. Бул диссертациялык изилдөө Кыргыз Республикасында вандализмдин тарыхый укуктук аспектилерин комплекстик талдоого арналган биринчи иштерден болуп саналат.

Эмгекте вандализмдин социалдык маңызы жүргүзүлгөн, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө мыйзамчыгаруучулуктун калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн суроолору изилденген, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун нормаларынын салыштырмалуу укуктук талдоосу каралган, вандализмдин заманбап абалы жана жайылгандыгы изилденген, вандализмдин факторлору жана алардын социалдык шартталгандыгы изилденген, вандализмди башка чектеш коомдук

кооптуу аракеттерден айырмалаган өзгөчөлүктөр каралган, жана ошондой эле изилденип жаткан көйгөй боюнча тыянактар жана сунуштар берилген.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү жүргүзүлгөн изилдөөнүн натыйжасында алынган жана иштелген илимий практикалык жоболор Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамчыгаруучулугуна анын андан аркы жакшыртылуусу үчүн өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү максатында колдонулуусунун мүмкүн болгондугу менен аныкталат. Андан сырткары, автор тарабынан иштелген сунуштар жана тыянактар вандализмдин көйгөйлөрү боюнча андан кийинки изилдөөлөрдү жүргүзүүдө илимий изилдөө ишмердүүлүгүндө, юридикалык багыттагы окуу жайларында адистерди окутуу жана даярдоо процессинде, «Мамлекеттин жана укуктун теориясы», «Жазык укугу», «Криминология», «Укук бузууларда алдын алуу» сабактарын окутууда окуу процессинде колдонулуусу мүмкүн.

ЖАКТООГО ЧЫГАРЫЛГАН

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОР:

Коомдук кооптуулук вандализмдин социалдык маңызы катары түрдүү факторлордун таасири астында инсандын калыптануу процессинде куралган ички деструктивдик багыттамалардан көз карандылыгы тууралуу негизделген тыянак. Ошону менен биргеликте, негативдик мамилени билдирүү менен, өзүн өзү бекитүүнү каалоо менен, укук бузуунун оор көрүнүштөрүнө айлана турган өзү кабыл алган антисоциалдык аракеттерин демонстрациялоо менен, өзүнүн агрессиясын жалпы колдонуудагы мүлктүн жана буюмдардын маанисиз бузулуусуна, кордолуусуна же тарыхый маданий эстеликтердин бузулуусуна багыттап, анын натыйжасында мүлктүк мамилелерге зыян тийгидүү түрүндөгү коомдук кооптуу кесепеттер орун алуусу мүмкүн.

Жасалган изилдөө бирөөнүн мүлкүн бузуу жана ага зыян тийгизүү менен байланышкан анти коомдук аракеттер узак мезгилдеги тарых ичинде мамлекеттин өнүгүүсүнүн түрдүү мезгилдеринде тергөөчүлүк укуктук тажрыйбада коллизиялык абалдарды түзүү менен кылмыштардын чектеш курамдарынын мазмунунда бул аракеттердин белгилеринин бекитилгендигине байланыштуу түрдүү укуктук баалоого жана квалификацияланууга ээ болгондугун көрсөттү. Кыргыз Республикасынын мыйзамчыгаруучулугунун

өнүгүүсү жазык мыйзамынын түзүмүндө вандализмдин бирдиктүү курамына мүлктүн кордолуусу жана бузулуусу үчүн жазык жоопкерчилигин кошкон жобону иштеп чыгууга шарт түздү жана бүгүнкү күндө бул норманын предметтеринин тизмесин кеңейтүү жолу менен андан аркы жакшыртылуусу аткарылууда.

Көптөгөн өлкөлөрдү вандализм менен байланышкан аракеттердин жайылгандыгы жана ошондой эле жогорку латенттүүлүгүнүн мүнөзү боюнча вандализмге жакын болгон коомдук кооптуу аракеттерге

мыйзамчыгаруучулук менен тыюу салууга жана ал үчүн жоопкерчиликти жазык мыйзамчыгаруучулугунун өз алдынча нормасында жана бир нече беренелеринде имараттардын жана курулуштардын булгоо, коомдук транспортто же башка коомдук жайларда мүлктү бузуу жана кол салуунун предметинин тизмеси, жана ошондой эле жогорку көңүлдүн жана мамлекет тарабынан бул анти коомдук көрүнүшкө алдын алуу чараларын кабыл алуунун зарылдыгын тастыктаган жазанын чаралары менен айырмалаган башка курамдардын камтылуусу үчүн мүмкүнчүлүк жараткандыгы тууралуу теоретикалык тезис.

Вандализм тууралуу маалыматтын так эместиги анын латенттүлүгүнүн себебинен мамлекеттик, муниципалдык жана жеке болгон менчиктин формаларына коомдук транспортто жана башка жайларда мүлктү бузуу, имараттарды, курулуштарды, тарыхый маданий эстеликтерди бузууга багытталган жасалып жаткан укукка каршы аракеттердин алдындагы бул аракеттердин реалдуу масштабын тастыктабагандыгы тууралуу тыянак аргументтелген, бирок ошол эле учурда ал мамлекеттик органдар, коомдук жана бей өкмөттүк уюмдар, жарандар тарабынан каршылык көрсөтүүнүн натыйжалуу чараларын өз убагында жана биргеликте иштелүүсүн талап кылган кол салуунун кооптуу формаларына айлануу перспективасына ээ болгон туура жолдон кайтарган жүрүм турумдун бузуучулук белгилерине көрсөтөт.

Вандализм социалдык көрүнүш катары коомдогу толкундануларга жооп бергендиги жана протест белгиси катары коомдук тынчтыктын жана укуктук тартиптин түрдүү бузулууларында байкалгандыгы аныкталган. Коомдук тартипти камсыз кылуунун көйгөйлөрү коомдук мамилелердин стабилдүүлүк абалы, инсандын социалдык укуктук корголгондугу, мыйзамдуулук менен тыгыз байланышта болгондугун белгилеп кетүү зарыл. Коомдук мамилелер чөйрөсүндө жасалган вандалдык аракеттер кылмыштык аракеттер катары жалпы эрежелерден сырткары, анткени мыйзам менен каралган нормаларды бузат. Ошол эле учурда социалдык, социалдык психологиялык жана

психикалык көз караш менен каралган күнөөлүүлөрдүн бул аракеттери мыйзамчыгаруучулук нормалары менен гана эч качан камтылып кетпейт. Ошол себеп менен вандализмдин гана эмес, ошондой эле ага коштош болгон социалдык көйгөйлөрдүн, бул социалдык феномендин коомдук мамилелерин изилдөөнүн маанилүүлүгү аныкталат.

Вандализмге мүнөздүү болгон аны коомдук мүлккө зыян тийгизген аракеттердин жасалуусунун ыкмасы, интенсивдүүлүгү, узактыгы менен чектөөгө мүмкүнчүлүк түзгөн өзгөчөлүктөрдүн жасалган изилдөөнүн жүрүшүндө аныкталгандыгы негизделген. Предметтин (имарат же курулуштар, коомдук транспортто жана башка жайлардагы мүлк) вандализмдин милдеттүү белгиси болгондугу белгиленет. Аракеттин жүрүшүндө мүлккө зыяны тийип, жыйынтыгында мүлктүн сапаттык абалы жана пайдалуулугу начарлагандыгы менен мүнөздөлгөн кылмыштын

жасалуусунун механизми өзгөчө. Ошону менен биргеликте, мүлктүк мамилелерге зыянын тийгизүү факты күнөөлүүнүн аракеттеринде бул аракеттердин белгилерин аныктоочу критерий болуп саналат.

Изденүүчүнүн жеке салымы диссертациялык иштин даярдалуу процессинде диссертант тарабынан жоболор, тыянактар жана изилдөөнүн жыйынтыктары жеке түрдө иштелип чыккандыгы менен түшүндүрүлөт.

Изилдөөнүн жыйынтыктарынын апробациясы эл аралык жана илимий практикалык конференцияларга катышууга жана баяндоого даярдык процессинде, КР ЖАК сунуштаган журналдарында жасалган изилдөөнүн жүрүшүндө алынган негизги жыйынтыктарды жана жоболорду жарыкка чыгаруу, жана ошондой эле изилдөөнүн бул жыйынтыктарын мамлекеттин жана укуктун теориясы, жазык укугу, криминология, укук бузууларды алдын алуу сабактары боюнча курсанттарды жана угуучуларды КР ИИМдин Академиясында окутуу процессинди колдонуу аркылуу жүргүзүлгөн.

Диссертациянын жыйынтыктарынын чагылдырылуусунун толуктугу. Иштелип чыккан жоболор, алынган жыйынтыктар жана диссертациялык изилдөөнүн тыянактары диссертант тарабынан 10 илимий эмгектерде басылып чыгарылган.

Диссертациянын түзүмү жана көлөмү зарыл болгон талаптарга жооп берет жана киришүүнү, алты бөлүмдү камтыган эки главаны, тыянактарды, жана ошондой эле иште колдонулган булактардын тизмесин бириктирет.

ИШТИН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүүдө изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу негизделет, изилдөөнүн максаты жана маселелери аныкталат, изилдөөнүн илимий жаңылыгы ачыкталат, изилдөөнүн жүрүшүндө алынган илимий жыйынтыктардын практикалык маанилүүлүгү көрсөтүлөт, теманын илимий изилдөө программалары менен болгон байланышы ачыкталат, жактоого чыгарылган негизги жоболор берилет, диссертанттын жеке салымы тууралуу маалымат айтылат жана изилдөөнүн жыйынтыктарынын апробациясы тууралуу маалымат берилет.

«Вандализм менен күрөшүүнүн ретроспективалык жана салыштырмалуу укуктук анализи» биринчи главасы үч бөлүмдөн турат.

«Вандализмдин социалдык маңызы» биринчи бөлүмдө вандализм тартипти орнотуу боюнча коомдук мамилелердин чөйрөсүндө адамдын бузуучу жүрүм турумунун бир формасы болуп, акыркы жылдары жалпы коомчулук тарабынан активдүү талкууланып жана четке кагылып келет, анткени кылмыш-жаза мыйзамы менен корголуучу коомдук мамилелерге чоң зыянын тийгизгендиги ачыкталат. Ал эми вандал катары бирөөгө же коомго таандык болгон мүлккө зыянын атайын же шалаакылык менен тийгизген адам түшүндүрүлөт [Словарь современного русского литературного языка. Т. 2. М.: Русский язык, 1991]. Бул мааниде вандализм түшүнүгү күндөлүк бейбаштыктын

көрүнүштөрүнө окшош болуп таратылууда. Ал окуу жайларында, транспортто жаюдыктарга, коомдук, жеке мүлккө зыян тийгүзүүнү, дубалдарга сүрөттөрдү жана жазууларды жана башкаларды түшүндүрө баштады.

Вандализм сөзүнүн пайда болуусу тарыхый түрдө вандалдардын уруулары менен байланышып, алар төртүнчү жүз жылдыктын ортосунда Римди талап тоноп, христиандык жана антикалык маданияттын эстеликтерин бузган [Учебное пособие по Особенной части уголовного права. – М., 2001. 140-б.]. Вандализмдин бүгүнкү түшүнүгү – бул имараттарды же башка курулуштарды коомдук адептикти орой кемсинткен жазуулар менен кордоо, коомдук транспортто же башка коомдук жайларда мүлктү бузуу [Кыргыз Республикасынын жоруктар жөнүндө кодекси. – Бишкек, 2018. 120 б.]. Мындай иштерди жасаган адамдарды вандал деп аташат.

Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамчыгаруучулугунда вандализм түзүмү салыштырмалуу жаңы болуп саналат, анткени вандализм курамына кирген аракеттер окшош курамдарда болгондугуна байланыштуу узак убакытта ЖКнын түрдүү беренелери менен квалификацияланат. Ошондуктан, бул курамга кирген суроолор, анын элементтери, кылмыштын предмети түрдүү ой пикирилерди, бирдей эмес көз караштарды жаратат.

Бүгүнкү мезгилде тарыхый маданий эстеликтерди булгоо, транспортто жана башка коомдук жайларда мүлктү бузуу менен байланышкан мындай аракеттердин социалдык кооптуулугу күчөгөндүгүн белгилеп кетүү керек. Ошого байланыштуу, вандализмдин маңызын, вандализмге мүнөздүү болгон факторлордун социалдык шартталгандыгын, вандализм актын жасагандыгы үчүн жоопкерчиликтин калыптануусунун тарыхый аспектилерин, жана ошондой эле вандализм менен күрөшүүнүн чет өлкөлүк тажрыйбасын караган мындай ата мекендик жана чет мамлекеттик окумуштуулардын укуктук илимде бар болгон вандализмдин теоретикалык эмпирикалык изилдөөлөрүнө кызыкчылык негизделет: Ватова Л.С., Вдовина А.М., Векленко С.В., Вязова С.Н., Гришанина П.Ф., Даныпина И.Н., Дурманова Н.Д., Евменова Е.В., Игнатова А.Н., Клебанова Л.Р., Коржанского Н.И., Кузнецовой Н.Ф., Макаренко М.М., Марцева А.И., Можгинского Ю., Пашутина О.С., Пирожкова В.Ф., Русакова А.П., Скороходова А., Харина Э.Н., Черемновой Н.А., Шурухнова В.А., Широкова Н.А., Яценко С.С. жана башкалар.

Кыргызстандын окумуштууларынын ичинен коомдук тартипке каршы кылмыштар менен күрөшүүнүн көйгөйлөрү, коомдук тартипке каршы кылмыштардын чектеш курамдарын квалификациялоо жана чектөө суроолору, анын ичинде вандализмди чектөө, булардын эмгектеринде каралып келген: Г. Джалгасынова, А.М. Джоробекова, В.А. Кигишьян, К.Ш. Курманов, К.М. Осмоналиев, Л.Ч. Сыдыкова, Н.Н. Сулайманова, Т.А. Тюлегенов, А.Ш. Шаршеналиев жана башкалар. Алардын изилдөөлөрүндөгү жоболор вандализм тууралуу теоретикалык эмпирикалык материалдардын чогулуусуна жана ошондой эле кылмыштын бул түрү менен күрөшүү чараларын

жакшыртууга түрткү жараткандыгы шексиз.

Иште вандализмдин классификациясынын түрдүү түрлөрүн жана ошондой эле бул аракеттердин аныктамаларын камтыган түрдүү адабияттардагы вандализмдин маңызынын анализи жүргүзүлөт. Мисалы, орус тилинин сөздүгүндө вандализм маанисиз катаал түрдөгү тарыхый эстеликтердин жана маданий баалуулуктардын бузулуусу жана варвардык катары каралып келет [Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М., 1990. 73-б.]. Башка аныктама улуу орус тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө камтылып, бул түшүнүктүн

кеңири түшүндүрмөсү берилген. Ага ылайык, вандализм орой, агартууга, билим алууга каршы болгон аракеттерди түшүндүрөт [Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1. М., 1981. 163-б.]. Башка изилдөөчүлөр вандализмдин эч бир маанисиз катаал түрдө тарыхый эстеликтердин жана маданий баалуулуктардын бузулуусу катары мүнөздөлгөндүгүнө көңүл бөлүшөт.

Автор анализ жүргүзүп, вандализмдин түрлөрүнүн жана мотивдеринин өзгөчөлүктөрүн, жана ошондой эле вандалдык аракеттердин көрүнүштөрүн ачыктайт. Инсандын деформациясына алып келген социалдык экономикалык чыңалуунун курчугандыгы, адептик руханий, билим берүү маданий жана тарбиялык иштердеги кемчиликтер орун алган заманбап коомдун көйгөйлөрү бул коомдун жыйынтыгы болгон коомдук кооптуу көрүнүштү түзгөн вандализмдин пайда болуусуна өбөлгө болгондугу белгиленет.

Ошентип, коомдо жүрүп жаткан инсандын деформацияланууусу социалдашуу субъектилери тарабынан көзөмөлдүн жетишсиздигинин шарттарында оордошуп, бузуучулуктун, антикоомдук жүрүм турумдун түрдүү формаларына, анын ичинде вандализмге, айлануусуна алып келген жаштардын деструктивдик жүрүм турумунда байкала баштады.

«Вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулуктун калыптануусу жана өнүгүүсү: суроонун тарыхы» экинчи бөлүмдө биздин мамлекетибиздин социалдык жашоосунда негативдик тенденциялардын күчөтүлүүсү, коомдук тартиптин чөйрөсүндө ачык айкын оордоткон мамилеси, анын ичинде бирөөнүн мүлкүн жок кылуу жана бузуу менен байланышкан аракеттерди жасоо калктын тынчтыгынын маселелерине тиешелүү болуп, мамлекеттин социалдык-экономикалык жана руханий-адептик абалынан көз каранды, ошондуктан кылмыштуу аракеттерге адекваттык чаралардын кабыл алынуусу менен бүгүнкү суроолорду чечүү үчүн тарыхый тажрыйбаны алардын жалпылануусунун жана аларды колдонуусунун максатында изилденүүсү зарыл болгондугу айтылат. Мамлекеттин өнүгүүсүнүн түрдүү тарыхый этаптарында өндүрүш мамилелеринин жана күчтөрдүн айкалышуусу өлкөбүздө болгон абалга жана тигил же бул багытта мамлекеттин өнүгүүсүнө таасирин тийгизет. Адептик тарбиялоо жана мүлктү коргоо боюнча кабыл алынып жаткан мамлекеттик чаралар тийиштүү мазмун жана көлөм менен толтурулуп, зомбулуктан жана катаалдыктан кармоочу белгилүү чектөөчү убактылуу мүнөзгө ээ болуп келген.

Эмгекте тарыхый булактардын изилденүүсү мүлктү бузуу үчүн жоопкерчиликтин бардык учурларда бар болгондугун тастыктаган тарыхый булактардын анализи ачыкталат. Ошону менен биргеликте, адамдардын

мындай аракеттери ошол мезгилдеги мыйзамчыгаруучулуктун нормаларына туура келип, башка адамдын жеке менчигинде болгон мүлктүн кылмыштуу бузуусу жазасыз калган эместигин белгилеп кетүү зарыл. Мисалы, мыйзамдар жыйнагында бирөөнүн буюмун бузуу, анын колдонууга жараксыз абалга алып келүүсү үчүн жоопкерчилик камтылган, анын ичинде башкаларга сабак болуу иретинде тийгизген зыянын төлөп берүүдөн сырткары бузуучуга физикалык жазалар да колдонулган [Тихомиров М.Н., Епифанов П.П. Соборное уложение 1649 года. – М., Изд-во Моск. ун-та, 1961. С. 92-95.].

Мүлктү бузуунун ыкмасы катары өрттөө жолу менен жасалган жашаган же башка бөлмөнү бузуу үчүн жоопкерчилик каралган. Ошону менен биргеликте, аракеттерди жасоо жолу катары каралып, жазанын оор түрүн колдонушкан. Күнөөлүүдөн биринчи тийгизген зыянын төлөтүп, байыркы үй бүлөнү коркунучка дуушар кылгандыгы үчүн жазанын жогорку түрүнө өлүм жазасына тартышкан. Ошентип, өрттөгөн адамды адам өлтүрүүчү жана мамлекеттик сатуучулардын катарына кошкон [Бенцианов М.М. Судебник 1497 года и складывание территории русского государства. Проблемы истории России. Вып.2. Опыт государственного строительства ХУ-ХХ вв. – 1998. //].

Кийинчерээк мүлктү кылмыштуу ага зыян тийгизүү же аны жок кылуу кылмыш-жаза мыйзамы менен тыюу салынган атайын же этиятсыздыктын кесепетинен экономикалык баалуулукка ээ болгон буюмга физикалык зыянын тийгизүү же анын жок кылынуусу тууралуу түшүнүк берилгендигин белгилеп кетүү зарыл. Ошону менен бирге, мыйзамчыгаруучу жардыруу, өрттөө жолу менен жасалган коомтуу аракеттер катары мүлктү бузуу жолун чектөө жүргүзгөн. Ошол эле убакта мүлктүн бузулуусу экономикалык баалуулукка ээ болгон буюмда анын жалпылыгын бузбаган аракеттердин жасалуусу белгиленген жана бул учурда анын мурунку абалга келүүсү эмгекти же акчаны талап кылуусу же анын экономикалык баалуулугун азайтууга алып келээрин унутпаш керек. Андыктан ал буюмдун ээсине тийгизилген зыяндын чоң мааниси тийгизилген бузуулар үчүн зарыл эмес [Фойницкий И.Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства на личность и имущество. - СПб., 1890. 307-б.].

Иште мамлекеттин өнүгүүсүнүн түрдүү этаптарында мүлктүн бузулуусу, булгануусу менен байланышкан коомдук кооптуу аракеттер үчүн жоопкерчилик жөнүндө нормаларды камтыган мыйзамчыгаруучулуктун өнүгүүсүнүн анализи жүргүзүлөт. Адат укугунун нормалары 1917-жылга чейин кыргыз жеринде күчүнө ээ болуп, жана ошондой эле совет мезгилиндеги кабыл алынган кодекстер кол салуунун объектиси тууралуу так түшүнүктүн жок болгондугуна байланыштуу, бирок ошону менен биргеликте мыйзамчыгаруучу көрсөтүлгөн аракеттердеги коомдук аракеттерди байкаган,

вандализм менен окшош болгон белгилерди камтыган аракеттер үчүн

жоопкерчиликти жөнгө салган. Вандализм үчүн жоопкерчилик 1997-жылдагы Кылмыш-жаза кодексинде [Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси. – Бишкек, 2016. 235-бер.] гана каралган жана андан кийин Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексинде өзүнүн өнүгүүсүнө ээ болду [Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодекси Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 24-январындагы №10 мыйзам менен кабыл алынып, 2019-жылдын 1-январынан күчүнө кирген. //http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111531?cl=ru-ru].

Ошентип, вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулуктун өнүгүүсүнүн жүргүзүлгөн ретроспективалык анализи вандализм түшүнүгүнүн жоктугу мамлекеттин жана укуктун калыптануусунун тарыхый этаптары менен байланышкандыгын көрсөттү. Ошол эле учурда, түрдүү мезгилдеги ченемдик актыларда бир катар беренелердин иштелип чыгуусунун татаалдыгына карабастан, мүлктүн бузулуусу, булгануусу менен байланышкан аракеттер үчүн жоопкерчилик камтылып, кол салуунун объектисинин түшүнүгүнүн жоктугуна байланыштуу окшош курамдуу түрдүү нормаларда камтылган.

«Вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө чет мамлекеттердин заманбап мыйзамчыгаруучулугунун нормаларынын салыштырмалуу укуктук анализи» үчүнчү бөлүмдө бүгүнкү мезгилде мамлекеттер арасындагы кызматташтык формасы кылмыштуулук менен күрөшүүнүн негизги багыттары жана чакырууларына жооп катары эл аралык мамилелердин түзүмдүү бөлүгүн түзүп, мамлекеттерге өз ара чогултулган тажрыйбасы менен бөлүшүүсүнө түрткү жаратып, өздөрүнүн улуттук өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен кылмыштуулукка каршылык көрсөтүүнүн бирдиктүү координацияланган жолдорун иштеп чыгууга мүмкүнчүлүк жаратып, мындан ары ички өлкөлүк натыйжалуу чараларды иштеп чыгып, алардын ишке ашыруусу боюнча механизмдерин иштетип, алардын үстүнөн көзөмөл жүргүзгөндүгү айтылат.

Кылмыштуулуктун өсүүсүнүн токтоткон жана аларды алдын алган ички мамлекеттик чараларга мыйзамчыгаруучулуктун мындан ары жакшыртылуусуна багытталган укуктук базанын гармонизациясы жана унификациясы менен байланышкан уюштуруучулук-укуктук багыт кирет. Бул багытта коомдук тартипке жана адептүүлүккө каршы кылмыштардын чөйрөсүндө өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун түрдүү социалдык-экономикалык, демографиялык, улуттук-маданий деңгээлин анализдөө тажрыйбалык кызыкчылыктарды жаратып, бүткүл дүйнөдө өзүнүн көрүнүштөрүнө ээ болгон вандализм менен байланышкан аракеттер үчүн

жоопкерчиликти мыйзамчыгаруучулук жөнгө салуусунун өзгөчөлүктөрүн ачыктоого шарттар ачылат.

Чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун анализи кээ бир мамлекеттерде вандалдык аракеттер үчүн түрдүү мыйзамдарда болуусу мүмкүндүгүн көрсөтүп (мисалы, Улуу Британияда), кылмыштан корголуучу объектини эске алуу менен (мисалы, Данияда), мындай аракеттер үчүн жоопкерчиликти жөнгө салган нормалар жазык кодексинин түрдүү

бөлүмдөрүндө жана главаларында жайгашкан [Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права. //Очерки сравнительного права. - М., 1991. 38-б.].

Автор иште алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдүн вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулугун карап чыгууга кеңири токтогон. Алардын салыштырмалуу укуктук анализи жасалган. Вандалдык аракеттерден коомдук мүлктү жазык укуктук коргоо суроолору ар бир мамлекетте өз алдынча өзгөчө каралып, ошол эле учурда алардын мыйзамчыгаруучулугунда коомдук колдонууга ээ болгон мүлктү бузуу, коргоо үчүн жоопкерчилик суроолоруна басым жасалгандыгы белгиленет. Ошону менен биргеликте, көптөгөн чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугу вандализмге жакын болгон аракеттер үчүн жоопкерчилик жөнүндө нормаларды камтып, бул аракеттердин коомдук кооптуулугун тастыктап, аны менен күрөшүүнүн жүргүзүлүүсүнүн зарылдыгын билдирет.

Инсандын жекелик-психологиялык көйгөйлөрү вандалдык аракеттер менен оордошуусу мүмкүн болгондугу белгиленген, анткени алар коомдук жарыяланган протест түрүндө көрүнгөн, башка адамдардын укуктарын жана репутациясын кемсинтүү менен байланышпаган, мамлекеттик саясаты менен макул болбогондугуна өткөн, коомдук адептүүлүктүн нормаларына жана эстетикага, коомдук тартипке тарыхый жана маданий эстеликтерге сүрөттөрдү тартуу менен алардын бузулуусуна алып келген кол салуу ишке ашуусу мүмкүн болгон инсандын жекелик-психологиялык көйгөйлөрү вандалдык аракеттер менен оордошуусу мүмкүн болгондугу белгиленет.

Бүгүнкү мезгилде вандализм актылары өзүнүн көрүнүштөрүнүн кеңири спектрине ээ болгондугун белгилеп кетүү керек. Макул эмес спорт фанаттары спорттук иш чаранын өткөрүлгөндүгүнөн кийин спорттук эмес, ошондой эле башка курулуштарга бузуу аракеттерин жасап, колоссалдык чыгымдарга алып келген вандализм актылары баарыбызга белгилүү. Ошондой эле вандалдардын аракеттери стадиондогу отургучтарды, таштанды салуучуларды жана башкаларды сындыруу менен чектелбей, андан соң шаардын көчөлөрүндө

магазиндердин терезелерине, башка курулуштарга, транспорт каражатындагы буюмдарга агрессиясын көрсөтүп, кээде оор кылмыштарды жасоого да өтүп кетет.

Жасалган изилдөө чет мамлекеттерде вандализм актылары менен күрөшүү жалгыз гана уюштуруучулук-алдын алуучулук гана эмес, ошондой эле мыйзамчыгаруучулук чаралар менен да жүргүзүлүп, ага ылайык, коомдук колдонууга арналган мүлккө кол салуу үчүн кылмыш-жаза жоопкерчилигин аныктоо жолу менен ишке ашырылгандыгын көрсөттү. Жалпысынан кылмыштуулук менен жана анын ичинде конкреттүү кылмыштар менен күрөшүүнүн мыйзамчыгаруучулук жөнгө салынуусунун эл аралык тажрыйбасын изилдөө улуттук мыйзамчыгаруучулукта укуктук жөнгө салуунун мамлекеттердин оң тажрыйбасы жана кемчиликтерди аныктоо боюнча өз ара баюусуна гана түрткү жаратпай, ошондой эле ички мыйзамчыгаруучулукка эл аралык укуктук нормалардын киришүүсүнүн жана

интеграциясынын даражасын аныктайт. Эл аралык тажрыйбанын изилденүүсү кылмыштуулук менен күрөшүүнүн билимдерин, ыкмаларын жана практикасын байытууга түрткү болуп, ошол эле убакытта ата мекендик илимдин мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтет.

Вандализм менен байланышкан аракеттерди жасагандыгы үчүн жоопкерчиликти жөнгө салуунун чет мамлекеттик тажрыйбасы күнөөлүүлөр тарабынан жасалган аракеттердин чогултуучу аныктамалары келтирилгендигин көрсөттү, кол салуунун предмети ачыкталды жана бул каралып жаткан кылмыштардын белгилерин негиздүү баалоону талап кылгандыгын аныктады. Вандализм менен байланышкан аракеттерди бүгүнкү күндө жасалуусу коомдук тартип чөйрөсүндө мыйзам менен корголгон коомдук мамилелерге зыян тийгизүү үчүн багытталлган адамдын агрессивдик деструктивдик коомдук кооптуу мотивделген аракеттерин түзгөндүгү белгиленди.

Ошентип, чет мамлекеттердин мыйзамчыгаруучулугу коомдук колдонууга багытталган мүлктү ар бир өз алдынча алынган мамлекетте вандалдык аракеттерден укук коргоо суроолору өзүнүн өзгөчөлүктөрүнө ээ. Ага карабастан түрдүү өлкөлөрдүн жазык мыйзамчыгаруучулугунда коомдук колдонууга багытталган мүлктү бузууга, кордоого багытталган аракеттер үчүн жоопкерчилик каралып келген. Көптөгөн чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун өзүнүн мүнөзү боюнча жакын болгон жоопкерчилик тууралуу нормаларды камтып, бул аракеттердин коомдук кооптуулугун жана аны менен күрөшүүнүн андан ары жүргүзүлүүсүнүн зарылдыгын тастыктагандыгын белгилеп кетүү абзел.

«Вандализм менен күрөшүүнүн теориясы жана практикасы» экинчи главасы үч бөлүмдөн турат.

Диссертациялык изилдөөнүн объектиси болуп вандализмди жасоо менен байланыштын натыйжасында пайда болгон коомдук мамилелер эсептелет.

Диссертациялык изилдөөнүн предметин вандализмдин абалын жана тенденциясын мүнөздөгөн маалыматтар; Кыргызстандын жана чет мамлекеттердин вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулугу; жалпысынан коомдук тартипке каршы кылмыштар менен, анын ичинде вандализм менен, күрөшүүнүн көйгөйлөрүн изилдеген окмуштуулардын эмгектери түзөт.

Изилдөө методдору вандализм менен күрөшүүнүн теориясынын жана практикасынын өз ара байланышын, изилдөөнүн мазмунун жана формаларын, жалпы философиялык мыйзамдарын жана категорияларын, жана ошондой эле диссертациянын темасы менен байланышкан жалпы теоретикалык жана атайын юридикалык адабияттардан алынган билимдерди чагылдырууга мүмкүнчүлүк жараткан таануунун диалектикалык методунун базалык жоболорун түзөт.

Изилдөөнүн ишенимдүү жыйынтыктарын колдонуу максатында жалпы илимий (талдоо жана синтез, моделдөө, системалык ыкма жана башкалар) жана

жеке илимий методдор, анын ичинде төмөнкүлөр колдонулган:

- вандализм менен күрөшүүүнүн көйгөйлөрүнүн түшүнүк категориялык аппаратын жана мазмунун формалдык логикалык талдоо;

- каралып жаткан көйгөйлөрдүн тигил же бул жактарын жарыктаган ченемдик укуктук актыларын, адабияттык булактардын жалпылануусунун жана талдануусунун тарыхый укуктук жана формалдык юридикалык методдору;

- вандализмди колдонуу үчүн жоопкерчиликти жөнгө салган эл аралык укуктук документтердин жана улуттук мыйзамчыгаруучулуктун ченемдик укуктук актыларын салыштырмалуу укуктук кароонун жана талдоонун методу;

- документтерди, аналитикалык материалдардын, социологиялык жана статистикалык маалыматтарды жана соттук практиканын материалдарын изилдөөнүн жана жалпылоонун конкреттик социологиялык методу.

«Вандализмдин бүгүнкү абалы жана масштабдары» экинчи бөлүмдө вандализм башка коомдук кооптуу кылмыш катары тарыхый жактан өзгөрүүчү коомдук продукт болуп саналгандыгы жана анын саясий, социалдык-экономикалык жана маданий-адептүүлүк жашоосундагы процесстерден жана көрүнүштөрдөн көз каранды болгондугу, адамдын жашоосунун конкретүү субъективдүү жагдайлары менен айкалышып, коомдук тартиптин чөйрөсүндөгү корголгон коомдук мамилелерге зыянын тийгизгендиги айтылат. Бул кылмыш социалдык жашоонун жана ишмердүүлүктүн коомдук кооптуу натыйжасы болуп, коомго зыянын тийгизип, анын үстүнөн көзөмөлдү талап кылып, коом ошол эле чаранын түрүнө толук ээ болгон кылмыштуулуктун үстүнөн көзөмөлдөөнүн жыйынтыктарын шарттаган социалдык чаралардын колдонуусун негиздейт.

Жасалган изилдөө бул кылмыштуу аракеттердин негизинен социалдык-экономикалык, саясий жана башка шарттардын өзгөрүлүүсү менен детерминациялангандыгын тастыктайт. Ошону менен бирге кээ бир өзгөрүүлөр кылмыш-жаза саясатынын коллизиялык өзгөчөлүктөрү менен байланышкан субъективдик себептер менен чакырылган. Ошондой эле кылмыштуулуктун абалы эки түзүмдүүлөрдүн ортосундагы баланс менен аныкталат – коомдун демократиялашуусунун даражасы жана социалдык көзөмөлдүн катуулугу, тактыгы. Күнөөлүүлөрдүн квалификациялануусунун жазалангандыгынын бир эле учурда төмөндөөсүндөгү шарттарда кылмыштуулуктун өсүүсүнүн жалпы тенденциясы интенсивдүү өсүп жаткан кылмыштуулуктан социалдык-укуктук көзөмөлдүн калып кеткендигин криминологиялык маанилүү белги катары баалап, керектүү кылмыш-жаза сот адилеттигинин гумандашуусуна жооп бербей, кылмыштуулук менен күрөшүүнүн керек эмес алсыздануусуна алып келди [Кудрявцев В.Н. Предисловие к первому изданию. /В кн. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. – М., Волтерс Клувер, 2005. 22-23-б.].

Кылмыштуулук абалынын теориясында бар болгон көз караштарга ылайык белгилүү убакыттын ичинде жана белгилүү территорияда реалдуу

жасалган кылмыштардын сандуу көрсөткүчтөрүнө ээ болуусунун мүмкүндүгүн белгилеп кетүү зарыл. Кеңири мааниде кылмыштуулуктун абалын анын реалдуу динамикасын, анын өсүүсүнүн же азаюусунун темпин эск албай туруп аныктоого мүмкүн эмес. конкреттүү өлкөдө, региондо же айылдык пунктта кылмыштуулуктун абалын комплекстик негизде гана объективдүү баалоого мүмкүн [Алауханов Е.О. Криминология. – Алматы, 2008. 43-б.].

Кылмыштуулуктун абалынын профессионалдык баасынын көрсөткүчү болуп

катталган жана латенттик кылмыштуулуктун, кылмыштуулуктун түзүмдүү параметрлеринин жана укукбузуучулардын жыйындысын пайыздарга жана башка жалпылоочу салыштырмалуу көрсөткүчтөргө анализдөө эсептелет. Кылмыштуулуктун абалынын объективдүү баалануу максатында анын динамика, өсүүсүнүн же анын азаюусунун темпи, укук бузуулардын кээ бир түрлөрүнүн өнүгүүсүнүн же кемүүсүнүн тенденциясы менен болгон объективдүү каттоо жүргүзүү зарыл, анткени кылмыштуулуктун динамикасы бул убакыттын бир кесиндисиндеги гана кылмыштуулуктун өсүүсүнүн көрсөткүчү жана тандалган убакыттын ичинде кылмыштуулуктун абалынын трансформациясын байкоого мүмкүнчүлүк түзөт.

Иште жалпысынан кылмыштуулуктун, анын ичинде вандализмдин, абалына жана тенденциясына таасирин тийгизген факторлор анализделет. Кылмыштуулуктун абалынын жана анын үстүнөн көзөмөл жүргүзүү боюнча өткөрүлүп жаткан иш чаралардын өз ара байланышы айтылат. Катталуудан өткөн кылмыштуулук тууралуу маалымат менен анын үстүнөн көзөмөл жүргүзүүнүн ортосундагы көз карандылык пайда болгон шарттар көрсөтүлөт. Ошону менен биргеликте, так эмес жана объективдүү эмес маалыматтарды берүү учурларда маалыматтардын өзгөрүлүүсүнө басым жасалат.

Жогорудагынын негизинде кылмыштуулуктун дал ушул түрү менен күрөшүүдө ички иштер органдарынын практикалык бөлүктөрү тарабынан тийиштүү көңүлдүн бөлүнбөгөндүгүн, вандалдык аракеттерге өз убагында чаралардын көрүлбөгөндүгүн анын абалына негативдүү таасирин тийгизгендигин жана анын латенттүүлүгүн белгилегендигине басым жасайбыз. Ошону менен бирге, кызматкерлердин профессионалдык деңгээли менен кылмыштардын латенттүүлүгүнүн даражасынын ортосунда белгилүү өз ара байланыш бар болгондугун баса белгилейбиз. Оор кылмыштарды ачыктоонун приоритеттүүлүгү жана ошондой эле вандализм актылары менен байланышкан кылмыштарды ачыктоонун каалабагандыгы жана аларды ачыктоого даяр эместиги кээ бир кызматкерлерди аларды каттоодон жашырууга, башкача айтканда жасалма латенттүүлүктү жасоого алып келет.

Ошентип, вандализм менен байланышкан аракеттердин жасалуусунун жана алардын кесепеттеринин масштабдары тууралуу маалыматтардын жетишиздиги жана так эместиги иштердин реалдуу абалын анализдөөгө жана бул социалдык көрүнүшкө каршылык көрсөтүү боюнча натыйжалуу чараларды иштеп чыгуу үчүн жакынкы перспективага прогноздоого

тоскоолдуктарды жаратат. Айтылган өзүнүн тастыкталуусун катталган кылмыштардын статистикасынын көп эместигине карабастан вандализм актыларынын бардык жерде орун алганда тапты.

«Вандализм үчүн мүнөздүү болгон факторлордун социалдык шартталгандыгы» экинчи бөлүмдө кылмыш адамдын аракети катары инсандын индивидуалдык сыпаттарынын индивид үчүн сырткы объективдүү абал менен өз ара аракеттешүүнүн жыйынтыгы болуп саналып, андагы коомдук мамилелердин субъектиси конкреттүү аракетчил чечим кабыл алгандыгы айтылат. Анын натыйжасында ар бир кылмыш бир жагынан бул индивиддин жеке өзгөчөлүктөрү - анын көз караштары, кызыкчылыктары, мотивдер, керектөөсү, максаты жана акыркы жыйынтык катары түрдүү социалдык баалуулуктарга жана укуктук көрсөтмөлөргө жана тыюуларга болгон ориентирлери жана принциптери менен детерминацияланса, экинчи жагынан жеке өзгөчөлүктөр менен өз ара аракеттешип, сырткы, объективдик жагдайлардын жыйындысы менен шартталып, атайын кылмышты, этиятсыздыктан кылмыштык жыйынтыкка алып келген аракеттер же аракетсиздиктерди жасоого чечкиндүүлүктү жана ниеттин пайда болуусуна шарт түзөт. Конкреттүү кылмыштын себептерин жана алдын алуунун маселелерин изилдөө көз карашынан инсандын жеке өзгөчөлүктөрү криминологияны жалгыз гана токтоп, катып калган абалында гана кызыгуу менен чектелбестен, ошондой эле негизинен анын динамикасында – пайда болуусунда жана өнүгүүсүндө, башкача айтканда инсандын адептик түзүлүүсүнүн шарттары менен байланыштуу [Алауханов Э.О. Криминология. – Алматы, 2008. 81-б.].

Вандализмди детерминациялаган факторлор тууралуу кеп кылып, коомдук кооптуу кесепеттердин келип чыгуусуна сырткы чөйрөнүн таасирин конкреттөө максатында кылмыштардын таралуусуна түрткү жараткандын бардыгын изилдөөгө дуушар болуусун белгилеп жасалган кылмыштын себептерин жана ага түрткү болгон шарттарды аныктоо менен гана чектелбеш керек. Көп учурда вандализмди жаш курактагы адамдар жасагандыгын эске алуу менен эмгекте жана ошондой эле жаштардын инсандыгынын социалдашуу чөйрөсү талдоого дуушар болуп, социалдашуу субъектилеринин жетишсиз жумушу көрсөтүлөт.

Жаш балдардын топтук кылмыштарынын жогорку импульсивдүүлүгү, катаалдыгы, интенсивдүүлүгү жана ситуативдүүлүгү мындай кылмыштардын кесепеттерин оордотот [Алауханов Э.О. Преступность несовершеннолетних. Криминология. – Алматы, 2008. 472-б.]. Теңсиздк, толук түрдөгү нормалдуу жашоо үчүн перспективанын жоктугунун сезимдеринин пайда болуусу руханийликтин жоктугуна, адептүүлүктүн ориентирлеринин төмөндөөсүнө, жаш балдардын дүйнөгө болгон көз караштарынын бузулуусуна, моралдык нормалардын криминалдык баалуулуктар жана принциптер менен орун алмашуусуна, агрессияга алып келип, анын жыйынтыгында вандализмдин детерминанттары толук комплексте ишке ашып, коомдук менчиктин

объектилерине маанилүү зыян тийгизилет, башкача айтканда алар бузулууга

учурайт же алардын баштапкы абалына келүүсү мүмкүн болбогондой деңгээлде өзгөртүлүүгө дуушар болот [Ситковская О.Д. Психология жестокости и вандализма // Проблемы обеспечения личной безопасности граждан: Труды Академии МВД. - Москва, 1995. 57-б.].

Массалык маалымат каражаттарынын маалымат алмашууда, дүйнөнүн түрдүү региондор арасында байланыш түзүүдө, өсүп келе жаткан муунга билимдерди жана тажрыйбаларды берүүдө, аларга жогорку адептүүлүк жана моралдык нормаларды үйрөтүүдө күндөн күнгө өсүп келе жаткан чоң ролу каралат. Байланыштын электрондук каражаттары, интернет тармагынын мааниси өзгөчө өсүп келе жатат. Бирок каалаган маалымат алууга болгон мүмкүнчүлүктүн жеңилдиги, биздин оюбуз боюнча, аз эмес коптуулукту өзүнө жашырып турат. Тактап айтканда акыркы мезгилде зомбулук культун, индивидуализмди, баңгиликти, атрибутиканы жана мистиканы, башка көрүнүштөрдү жана контрмаданияттык пропагандалаган маалыматтардын өспүрүмдөргө болгон таасири өзгөчө мааниге ээ. Кээ бир китеп басылмаларда жардыруучу түзүлүштөрдү, ок атуучу куралдарды жасоонун ыкмалары сүрөттөлөт, кантип туура жана натыйжалуу жардыруу жасоонун терең жолдору айтылат, имараттардын же курулуштардын кандай ыкмалары жакшы натыйжа алып келүүсү тууралуу маалымат берилип, жаштардын асоциалдык энергиясы вандализм актыларына багытталат.

Эмгекте вандализмге түрткү жасаган факторлор жана алардын социалдык шартталгандыгы кенен изилденет. Акыркы жылдары республикабызда орун алган социалдык-саясий, экономикалык жана башка процесстер кээ бир жарандардын өзүнүн пайдасы үчүн коомдук кызыкчылыктарды сыйлабоого, кордоого түрткү жараткан мамилелердин пайда болуусуна түрткү жаратып, коомдун баалуулуктарына негативдик көрүнүштөрдү чакырып, вандализм факторлорунда өзүнүн чагылдыруусун калтырып, адептик-психологиялык атмосферада өзүнүн таасирин тийгизди. Керектөөсүн чечүүгө мүмкүнчүлүктүн жоктугу, кызыкчылыктар менен керектөөнүн ортосундагы айырма, алардын канааттандыруу зарылдыгы тынчсыздык, апатия, агрессия сыяктуу көрүнүштөрдү бекемдеп, калктын көпчүлүк бөлүгүндө нараазычылыкты чакырып, криминалдык абалдын, анын ичинде өзгөчө жаш балдардын арасында басымдуу бөлүгү орун алган коомдун адептүүлүгүнүн төмөндөөсүнө алып келди. Адилетсиздик, ишке ашпагандык жана жаштардын керексиздик сезимдери баарына алардын байкалуусун талап кылып, протесттик көрүнүш катары көрсөтүү биринчиден имараттардын, курулуштардын бузулуучулук мүнөздөрүнө айланып кетүү менен түшүндүрүлөт. Аң сезимдүү антисоциалдык көз карашы, адамдарга болгон

агрессиянын бузуучулук аракеттерге өсүп кетүүсү вандалдык багыттагы кылмышка айланып кетет. Бул учурда терең алдаган мотив болуп социалдык адилеттүүлүктү калыбына келтирүү эсептелип, чын эмес эрежелерди жана процедураларды, кээ бир физикалык чөйрөлөрдүн абалын дискриминациялаган экономикалык алмашуудагы дисбаланска жана менчиктик кол тийбестигинин эрежелерин бузуу жооп реакциясы катары кабыл алынган

кээ бир дискриминациялаган процедуралардын жана бар болгон эрежелердин экономикалык мүмкүнчүлүктөрүнүн дал келбөөсүнө жооп катары кабыл алынат.

Иште ички иштер органдарынын вандализм менен күрөшүүсүнүн ишмердүүлүгүнө болгон анализге өзгөчө көңүл бөлүнөт. Коомдук тартип чөйрөсүндөгү кылмыштуулукту, анын ичинде жасалып жаткан вандализм актыларын, алдын алуу боюнча кабыл алынган программалардын зарыл болгон каржылоосунун жоктугуна көрсөтүлөт. Вандализм менен күрөшүүдө болгон кызыкчылыгынын жоктугу, коомдук коопту аракеттердин бул түрүнүн үстүнөн көзөмөлдүн, вандализм актыларын ачыктоо боюнча профессионалдык иштин жана ошондой эле белгилүү территорияда бекитилген ички иштер органдарынын кызматкерлеринин алдын алуучулук иш чараларынын жок болгондугу, коомчулук менен байланыштын үзүлгөндүгү вандалдык аракеттердин жайылуусуна адекваттык түрдө чагылдырылып, күнөөлүү адамдарды жазаланбай калгандыгы менен стимулдап, келечекте ушундай жол менен калктын көзүндө мамлекеттин авторитетинин сынгандыгына түрткү жаратып жүрүүгө шарттарды түзүп бергендиги белгиленет.

Ошентип, бүгүнкү мезгилде социалдык экономикалык көйгөйлөрдү чечүү менен биргеликте, коомдук жайларда жана коомдук транспортто, короодо, подъездде, лифтте, көчөдө, башка коомдук жайларда жүрүм турум эрежелерин үйрөтүүгө багытталган жаш муундар үчүн тарбиялык приоритеттик ориентирлерди издөө жана ошондой эле тез арада чечилүүсүн талап кылган актуалдуу маселе болгон имараттарды кордоону же коомдук мүлктү бузууну алдын алууну өзүнүн вектору катары кабыл алган заманбап жаштардын укуктук индифференттүүлүгүн жок кылуу максатында укуктук тарбия көңүл борборунда болуусу милдеттүү.

«Вандализмдин өзгөчөлүктөрү жана анын башка чектеш коомдук кооптуу кылмыштардан чектөө» үчүнчү бөлүмдө вандализмди башка чектеш коомдук кооптуу аракеттерден айырмалоо суроолору дайыма көтөрүлүп келет, анткени жазык мыйзамчыгаруучулугунда узак убакытта имараттарды, курулуштарды, түрдүү менчикте болгон коомдук колдонуудага мүлктөрдү бузуу менен

байланышкан аракеттер үчүн жоопкерчилик каралган өз алдынча состав болгон эместиги айтылат.

Өлкөдөгү орун алган негативдүү социалдык-экономикалык, саясий жана идеологиялык процесстер коомдук коопсуздукка жана коомдук тартипке каршы кылмыштардын, анын ичинде вандализмдин, санынын өсүүсүн чакырган салттуу эмес детерминанттардын пайда болуусуна түрткү жаратып, социалдык көрүнүш катары коомдогу өзгөрүүлөргө жооп берип, коомдун тынчтыгынын жана укуктук тартибинин түрдүү бузулуу формасында протест белгисине ээ. Коомдук тартипти бузуунун көйгөйлөрүнүн бар болуусу коомдогу стабилдүүлүктүн жоктугун, инсандын социалдык-укуктук коргонуусун камсыз кылуудагы, мыйзамдуулук принцибин сактоодогу

көйгөйлөрдүн бар болуусун тастыктайт. Коомдук мамилелер чөйрөсүндө жасалган аракеттер бул учурда вандализм актысы, мыйзам менен корголгон мүлктүк мамилелерди бузат. Ошондуктан коомдук мамилелердин кылмыш-жаза-укуктук жана социалдык коргоонун объектиси катары баалуулук мүнөздөрүн талдоо талап кылынат. Ошону менен бирге, вандализмге таасирин тийгизген негативдик социалдык көрүнүштөр комплексинде каралуусу милдеттүү. Бул жерде анын социалдык шарттары жана социалдык кесепеттерине өзгөчө көңүлгө татыйт. Вандализм жасаган адамдар дайыма коомдон көз каранды жана ага жана башка адамдарга өзүнүн таасирин тийгизет.

Вандалдык аракеттердин коомдун жашоосундагы көрүнүш катары ордун аныктоо менен алардын коомдук көйгөй катары кызмат кылгандыгын белгилеп кетүү зарыл. Вандализмди изилдөөнүн ыкмасы анын өнүгүү, өзгөрүү процесстерин коомдук мамилелердин жана тийиштүү карама каршылыктардын контекстинде орун алган социалдык өзгөрүүлөргө болгон анын жообу катары формаларын үйрөнүүнү түшүндүрөт. Социалдык шарттар өзгөрүлгөндө, вандализм актылары да өзгөрүп, коомдун өнүгүүсүнүн тийиштүү шарттарына ылайыктуу анын сапаттуу жана башка көрсөткүчтөрү да өзгөрүүгө дуушар болгондугун белгилеп кетүү зарыл. Ошону менен бирге ар бир кылмыш вандализм сыяктуу өзүнүн өнүгүүсүнүн логикасына ээ.

Вандализм криминологияда укуктук тартиптин чөйрөсүндө коомдук мамилелерге маанилүү коркунучтардын бири катары каралат. Дал ушул менен вандализмди алдын алуу концепциясы тыгыз байланышта болуп, өзүнүн тийиштүү өнүгүүсүнө ээ болуусу абзел, анткени имараттарды, курулуштарды жана жалпысынан коомдук тартипке бузуу аракеттерин жасоонун коркунучунун контекстинде интерпретацияланат. Анын өнүгүүсү тийиштүү теоретикалык иштелмелердин зарылдыгы, күнүгө өсүүчү практиканын

керектөөсү менен тыгыз байланышта. Вандализмди алдын алуунун натыйжалуулугун көтөрүү коомдук тартиптин күчтүү корголуусу жана кылмыштык кол салуунун бул түрүнөн коомдук жайларда мүлктүн корголуусу менен байланышта болгондугу бүгүн бизге айкын көрүнүп турат.

Биз жасаган изилдөө вандализмдин белгилери чектеш кылмыштык аракеттердин белгилери менен болгон окшоштуктары анын квалификациялануусунда белгилүү кыйынчылыктарды жана баш аламандыктарды чакырып, мүмкүн болгон катачылыктарды жок кылуу максатында вандалдык аракеттерди башкаларынан чектөөнү жүргүзүү үчүн бул белгилерди аныктап, аларды көрсөтүүнүн зарылдыгы пайда болду. Укук коргоо органдарынын кызматкерлеринин сурамжылануусу вандализмдин башка кылмыштардан бөлүүчү критерийлерин түшүнүүдөгү так критерийлердин жетишсиздигине байланыштуу вандализм менен байланышкан аракеттерди квалификациялоодо белгилүү кыйынчылыктарга кездешкендигин көрсөтүп, респонденттердин суралгандыгынын жыйынтыктары тастыктап, ага ылайык суралгандардын отуз пайызына

жакыны вандалдык аракеттердин башка чектеш коомдук кооптуу аракеттерден бөлүүдөгү кыйынчылыктарды белгилеген.

Эмгекте вандализм менен чектеш болгон кылмыштын курамдарынын талдоосу жүргүзүлүп, аракет менен коомдук мамилелерге тийген зыян, кесепеттердин орун алуусу изилденет. Мотивдердин изилденүүсү чоң мааниге ээ болуп, «кол салуудан анализденип жаткан укук бузуулар окшош механизмдүү материалдык дүйнөсүндөгү объектилер менен башкы образы менен өзгөчө мотивдүү асоциалдык кыймыл аракети менен айырмаланып жыйынтыктоого мүмкүнчүлүк берет» [Векленко С.В. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка из хулиганских побуждений: Дис... канд. юрид. наук. -М., 1996. – 122-б.].

Жасалган изилдөөнүн вандализм үчүн мүнөздүү болгон өзгөчөлүктөрдү аныктоого шарт түзүп бергендигин көрсөтүү зарыл, анткени алардын жардамы менен бул кылмышты башка чектеш аракеттерди ыкмасы жана жасалуу узактыгы, объективдүү жана субъективдүү белгилери, жана ошондой эле кылмыштын предмети боюнча чектөөгө мүмкүн болду. Укук колдонуучунун алдында пайда болгон биринчи суроону күнөөлүү адамдын аракеттерин квалификациялоого мыйзамдын туура тандалган нормасынын аныкталуу, башкача айтканда туура квалификациялоо суроосу түзгөндүгүн түшүнүү маанилүү. Ал эми анын кесепетинен мыйзам менен каралган жазаны туура аныктоого шарт түзөт. Бул учурда коомдук кооптуу аракетти жетиштүү түрдө так квалификациялоо адилеттүү жазанын гаранты катары кызмат кылат.

Ошондуктан, кылмыштуу аракеттерди туура квалификациялоо максатында окшош белгилерге ээ болгон кылмыштардын ортосундагы чектердин аткарылуусу негизги маселени түзгөн окшош жана чектеш кылмыштардын составдарынын чектөө зарылдыгын ишке ашыруу керек.

Ошентип, вандализмдин составынын субъективдик жана объективдик белгилери боюнча окшоштуктарга ээ болгон коомдук кооптуу аракеттердин чектеш составдары менен болгон анализи алардын салыштыруучу чектөөдө аныкталган айырмалоочу өзгөчөлүктөрүн белгиленгендигин көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк түздү. Күнөөлүүнүн аракеттерине туура укуктук баа берүү жасалган кылмышты туура квалификациялоого мүмкүнчүлүк түзүп, адилеттүү жазаны аныктап, биздин республикабыздын заманбап кылмыш-жаза саясатына туура келип, жооп берет.

ТЫЯНАКТАР

Жасалган изилдөө төмөнкү тыянактарды жана сунуштарды иштеп чыгууга өбөлгө жаратты:

Өлкөдөгү орун алган негативдүү социалдык-экономикалык, саясий жана идеологиялык процесстер коомдук коопсуздукка жана коомдук тартипке каршы кылмыштардын, анын ичинде вандализмдин, санынын өсүүсүн чакырган салттуу эмес детерминанттардын пайда болуусуна түрткү жаратып, социалдык көрүнүш катары коомдогу өзгөрүүлөргө жооп берип, коомдун тынчтыгынын жана укуктук тартибинин түрдүү бузулуу формасында болуусу мүмкүн. Бүгүнкү мезгилде күчөп келе жаткан тарыхый маданий эстеликтерди булгоо, транспортто жана башка коомдук жайларда мүлктү бузуу менен байланышкан мындай аракеттердин социалдык кооптуулугу акыркы жылдары коом тарабынан активдүү талкуугa дуушар болгон адамдын бузуучу аракеттеринин формасынын бири болуп саналат, анткени жазык мыйзамы менен корголгон коомдук мамилелерге зыян тийгизүүнү өзүнө камтыйт.

Вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулуктун өнүгүүсүнүн жүргүзүлгөн ретроспективалык анализи вандализм түшүнүгүнүн жоктугу мамлекеттин жана укуктун калыптануусунун тарыхый этаптары менен байланышкандыгын көрсөттү. Ошол эле учурда, түрдүү мезгилдеги ченемдик актыларда бир катар беренелердин иштелип чыгуусунун

татаалдыгына карабастан, мүлктүн бузулуусу, булгануусу менен байланышкан аракеттер үчүн жоопкерчилик камтылып, кол салуунун объектисинин түшүнүгүнүн жоктугуна байланыштуу окшош курамдуу түрдүү нормаларда камтылган.

Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамчыгаруучулугунда вандализм түзүмү салыштырмалуу жаңы болуп саналат, анткени вандализм курамына кирген аракеттер окшош курамдарда болгондугуна байланыштуу узак убакытта ЖКнын түрдүү беренелери менен квалификацияланат. Ошондуктан, бул курамга кирген суроолор, анын элементтери, кылмыштын предмети түрдүү ой пикирилерди, бирдей эмес көз караштарды жаратат.

Инсандын деформациясына алып келген социалдык экономикалык чыңалуунун курчугандыгы, адептик руханий, билим берүү маданий жана тарбиялык иштердеги кемчиликтер орун алган заманбап коомдун көйгөйлөрү жаштардын деструктивдүү аракеттеринде байкала баштап, социалдашуунун субъектилери тарабынан көзөмөлдүн жетишсиздигинин шарттарында оордошуп, бузуучу, антикоомдук аракеттердин түрдүү формаларына ээ боло баштады. Жасалган изилдөө чет мамлекеттерде вандализм актылары менен күрөшүү жалгыз гана уюштуруучулук-алдын алуучулук гана эмес, ошондой эле мыйзамчыгаруучулук чаралар менен да жүргүзүлүп, ага ылайык, коомдук колдонууга арналган мүлккө кол салуу үчүн кылмыш-жаза жоопкерчилигин аныктоо жолу менен ишке ашырылгандыгын көрсөттү. Өзүнө вандализм менен байланышкан аракеттер үчүн жоопкерчиликти мыйзамчыгаруучулук жөнгө салган күрөшүүнүн алдыңкы тажрыйбасын талдоо мыйзамчыгаруучулуктагы кемчиликтерди гана аныктабастан, ошондой эле бул багыттагы ишти жакшыртуу максатында апробацияланган ыкмаларды колдонууну кеңейтүүгө негиз жаратат. Эл аралык тажрыйбаны изилдөө кылмыштуулук менен күрөшүүнүн билимдерин, методдорун жана тажрыйбасын байытууга түрткү жаратуу менен, ошол эле учурда ата мекендик илимдин мүмкүнчүлүктөрүн көбөйтөт.

Вандализм менен байланышкан аракеттер үчүн жоопкерчиликтин чет

өлкөлүк жөнгө салуусунун тажрыйбасы чет өлкөлүк нормаларда күнөөлүүлөрдүн жасагана аракеттеринин чогултулган аныктамаларын колдонгондугун, кол салуунун предметинин ачыктагандыгын көрсөтүп, бул аракеттердин тереңирээк негизделүүсүн талап кылат. Вандализм менен байланышкан азыркы мезгилдеги аракеттер коомдук тартип чөйрөсүндөгү мыйзам менен корголгон коомдук мамилелерге зыян тийгизүүгө багытталган адамдын мотивделген агрессивдик деструктивдик коомдук кооптуу аракеттерди түзөт.

Вандализм бардык кооптуу аракеттер сыяктуу коомдун натыйжасы болуп, тарыхый өзгөрүүсү болуп саналып, анын саясий, социалдык экономикалык жана маданий адептик жашоосунда орун алган процесстерден жана көрүнүштөрдүн көз каранды болуп, адамдын жашоосунун конкреттүү субъективдүү жагдайлары менен өз ара байланышта болуп, коомдук тартип чөйрөсүндөгү корголуп жаткан коомдук мамилелерге зыянын тийгизет. Бул аракеттер социалдык жашоонун жана ишмердүүлүктүн коомдук кооптуу натыйжасы болуп саналып, коомго зыянын тийгизет жана кылмыштуулуктун үстүнөн көзөмөл жүргүзүүнүн жыйынтыктарын шарттаган жана ага коом жетиштүү түрдө ээ болгон социалдык чаралардын колдонулуусун көзөмөл талап кылат.

Кылмыштуулуктун ушул түрү менен күрөшүүдө ички иштер органдарынын практикалык бөлүктөрү тарабынан тийиштүү көңүлдүн бөлүнбөгөндүгүн, вандалдык аракеттерге өз убагында чаралардын көрүлбөгөндүгүн анын абалына негативдүү таасирин тийгизгендигин жана анын латенттүүлүгүн белгилегендигин белгилеп кетүү зарыл. Ошону менен бирге, кызматкерлердин профессионалдык деңгээли менен кылмыштардын латенттүүлүгүнүн даражасынын ортосунда белгилүү өз ара байланыш бар болгондугун баса белгилейбиз. Оор кылмыштарды ачыктоонун приоритеттүүлүгү жана ошондой эле вандализм актылары менен байланышкан кылмыштарды ачыктоонун каалабагандыгы жана аларды биле албагандыгы кылмыштардын башка категорияларына каршы вандалдык аракеттерди жасоодогу күнөөлүүлөрдүн аныкталуусуна түрткү жаратпайт.

Вандализм менен байланышкан аракеттердин жасалуусунун жана алардын кесепеттеринин масштабдары тууралуу маалыматтардын жетишиздиги жана так эместиги иштердин реалдуу абалын анализдөөгө жана бул социалдык көрүнүшкө каршылык көрсөтүү боюнча натыйжалуу чараларды иштеп чыгуу үчүн жакынкы перспективага прогноздоого тоскоолдуктарды жаратат. Айтылган өзүнүн тастыкталуусун катталган кылмыштардын статистикасынын көп эместигине карабастан вандализм актыларынын бардык жерде орун алганда тапты.

Бүгүнкү күндө социалдык экономикалык көйгөйлөрдү чечүү менен биргеликте, коомдук жайларда жана коомдук транспортто, короодо, подъездде, лифтте, көчөдө, башка коомдук жайларда жүрүм турум эрежелерин үйрөтүүгө багытталган жаш муундар үчүн тарбиялык

приоритеттик ориентирлерди издөө жана ошондой эле тез арада чечилүүсүн талап кылган актуалдуу маселе болгон имараттарды кордоону же коомдук

мүлктү бузууну алдын алууну өзүнүн вектору катары кабыл алган заманбап жаштардын укуктук индифференттүүлүгүн жок кылуу максатында укуктук тарбия көңүл борборунда болуусу милдеттүү.

Вандализм криминологияда укуктук тартиптин чөйрөсүндө коомдук мамилелерге маанилүү коркунучтардын бири катары каралат. Дал ушул менен вандализмди алдын алуу концепциясы тыгыз байланышта болуп, өзүнүн тийиштүү өнүгүүсүнө ээ болуусу абзел, анткени имараттарды, курулуштарды жана жалпысынан коомдук тартипке бузуу аракеттерин жасоонун коркунучунун контекстинде интерпретацияланат. Анын өнүгүүсү жана ошондой эле тийиштүү теоретикалык иштелмелердин зарылдыгы, күнүмдүк өсүп келе жаткан практиканын керектөөсү менен байланышкан. Бүгүнкү мезгилде вандализмди алдын алуунун натыйжалуулугун жогорулатуу коомдук тартипти ишеничтүү коргоону камсыз кылуу жана бул кылмыштык кол салуулардан коомдук жайларда мүлктү коргоо менен тыгыз байланышта болгондугу айкын.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАМАЛАР

Жалпы жана жеке топтук деңгээлде алдын алуу иш-чараларын өз убагында жүргүзүү вандализмдин алдын алууга жардам берет. Ошол эле учурда, мамлекеттин экономикалык туруктуулугу, өспүрүмдөрдүн калыптанышы жана өсүшү үчүн социалдык-маданий жана билим берүү шарттарын түзүү, алар үчүн көңүл ачууну, спортту, музыканы жана бош убактысынын башка түрлөрүн уюштуруу, ошондой эле билим берүү жана жаштар менен адеп-ахлактык иш вандализмдин алдын алууга өбөлгө болот.

Коомдук эмес жүрүм-турумун көрсөтүү менен, жашы жете элек кылмышкерге терс таасирин тийгизип, анын моралдык-психикалык абалын түшүрүп, анын педагогикалык жана моралдык кайдыгерлигин күчөткөн ата-энелерине, жакын туугандарына, башка чоңдорго карата мыйзамдуу мажбурлоо чаралары жасалган кылмыш үчүн жазык жоопкерчилигин колдонууда, ошондой эле жарандык, үй-бүлөлүк жана башка укук тармактарынын ченемдери менен айкалыштырганда көбүрөөк профилактикалык мааниге ээ болот.

Башка бирөөнүн мүлкүн жок кылууга жана зыянга учуратууга жөндөмдүү болгон жашы жете элек кылмышкерлер менен иштөөдө, билим берүүчү-

педагогикалык жана чыгармачыл жамааттарды тартуу зарыл, спорттук жамааттардын катышуусун, ошондой эле өсүп келе жаткан жаш муунду кесиптик ишмердүүлүгү тарбиялоо менен байланышкан адамдарды камсыз кылуу керек. Жеке профилактикалык иш, эгерде зарыл болсо, психологдордун, наркологдордун, психиатрлардын жана башка адистердин

катышуусун талап кылышы мүмкүн.

Мүлктү мазактоо түрүндөгү кылмыш иш-аракетинин таасирине дуушар болгон коомдук мамилелердин өзгөчөлүгү вандал актыларын квалификациялоодо эске алынышы керек болгон факторлорду белгилөөгө мүмкүндүк берет, анткени аларды көрмөксөнгө салуу туура эмес укуктук баа берүүгө алып келиши мүмкүн. Вандализмди жасоо кырдаалын объективдүү тараптын белгиси катары тактоо зарылдыгы, аны курчап турган чыныгы шарттарынын жыйындысы, кырдаалдык учурлар болуп түшүнүлөт, детерминанттарды жана ушул сыяктуу иштерди жасоо менен коштолгон нерселерди аныктоого мүмкүндүк берет.

Белгилей кетчү нерсе, терс коомдук көрүнүштөрдүн алдын алуу механизми, көлөмү, мазмуну, кылмыштын предмети вандализмди баалоонун негизги критерийлеринин катарына кирет. Бул учурда, кыйратуучу иш-аракеттерге тоскоолдуктарды жаратуудан жана мотивдерге жана максаттарга таасир этүүдөн турган мүмкүнчүлүктөрдү четтетүү ушул терс көрүнүштөгү социалдык кубулуштарга каршы туруу стратегиясы катары аныкталат. Биринчи стратегияны колдонууда физикалык сапаттарын өзгөртүү менен мүлктү жок кылуу мүмкүнчүлүгү жокко чыгарылат, ал эми экинчи стратегия коомдогу ченемдерди түшүндүрүп, адамдын аң-сезимине таасир этүүгө мүмкүндүк берет.

Диссертациянын темасы боюнча жарыкка чыгарылган макалалардын тизмеси:

Сулайманова, А.Э. Вандализмдин коомго коркунучтуулугу жөнүндө. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Известия Иссык-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. Международный теоретический и научно-

практический журнал. – 2017, №3 (18). С. 478-481.

Сулайманова, А.Э. К вопросу о профилактике вандализма. [Текст] / А.Э.Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, Т.Жоробеков // Тенденции развития науки и образования. Научный журнал. - 2018. – Самара, 2018. Ч.1. № 43. С.60-63.

Сулайманова, А.Э. Вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө суроо туралуу. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – 2017. - № 3. С.72-75.

Сулайманова, А.Э. Вандализмдин бүгүнкү көйгөйлөрү. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – 2017. - № 3. С.91-95.

Сулайманова, А.Э. Вандализм и его отличие от иных смежных составов преступлений по уголовному законодательству Кыргызской Республики. [Текст] / А.Э. Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, Т.Жоробеков // Тенденции развития науки и образования. Научный журнал. - 2018. – Самара,

2018. Ч.1. № 43. С. 63-66.

Сулайманова, А.Э. Об анализе объективных и субъективных признаков вандализма. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2016, №3. С.85-88.

Сулайманова, А.Э. Вандализм адамдын кыйратуучу кыймыл-аракетинин бир формасы катары. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Вестник Академии МВД КР. – Бишкек, 2017. №4.

Сулайманова, А.Э. Вандализм түшүнүгүнүн пайда болуусун изилдөө. [Текст] / А.Э. Сулайманова // Известия Иссык-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. Международный теоретический и научно-практический журнал. – 2017, №3 (18). С. 482-485.

Сулайманова, А.Э. Понятие вандализма по законодательству отдельных зарубежных государств. [Текст] / А.Э. Сулайманова, Г.Абдикерим кызы, А. Эрматова // Евразийское научное объединение. – Москва, 2020. – № 9(67). С.283-285.

Сулайманова, А.Э. К вопросу о понятии вандализма в законодательстве Кыргызской Республике. [Текст] / А.Э. Сулайманова, А. Эрматова // Евразийское научное объединение. – Москва, 2020. – № 9(67). С.285-287.

Сулайманова Айнура Эртабылдыевнанын «Вандализмдин тарыхый-укуктук аспектилери» темасы боюнча 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы, укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: вандализм, вандализмдин белгилери, коомдук тартип, вандалдык аракеттер, вандализмдин курамынын элементтери, укук бузууларды алдын алуу.

Изилдөөнүн объектиси болуп вандализмди жасоо менен байланыштын натыйжасында пайда болгон коомдук мамилелер эсептелет.

Изилдөөнүн предметин вандализмдин абалын жана тенденциясын мүнөздөгөн маалыматтар; Кыргызстандын жана чет мамлекеттердин вандализм үчүн жоопкерчилик тууралуу мыйзамчыгаруучулугу; жалпысынан коомдук тартипке каршы кылмыштар менен, анын ичинде вандализм менен, күрөшүүнүн көйгөйлөрүн изилдеген окмуштуулардын эмгектери түзөт.

Диссертациялык изилдөөнүн максаты болуп вандализмди комплекстик тарыхый укуктук изилдөөсү эсептелет.

Изилдөөнүн методдору: формалдык-логикалык, диалектикалык, философиялык, объективдүү чындыктык таануунун жалпы илимий жана жеке илимий методдор. Методикалык негиздерин салыштырмалуу укуктук, тарыхый укуктук, статистикалык жана конкреттүү социологиялык методдор түзөт.

Алынган жыйынтыктар жана алардын жаңылыгы. Бул диссертациялык изилдөө Кыргыз Республикасында вандализмдин тарыхый укуктук аспектилерин комплекстик талдоого арналган биринчи иштерден болуп саналат. Эмгекте вандализмдин социалдык маңызы жүргүзүлгөн, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө мыйзамчыгаруучулуктун калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн суроолору изилденген, вандализм үчүн жоопкерчилик жөнүндө чет өлкөлөрдүн мыйзамчыгаруучулугунун нормаларынын

салыштырмалуу укуктук талдоосу каралган, вандализмдин заманбап абалы жана жайылгандыгы изилденген, вандализмдин факторлору жана алардын социалдык шартталгандыгы изилденген, вандализмди башка чектеш коомдук кооптуу аракеттерден айырмалаган өзгөчөлүктөр каралган, жана ошондой эле изилденип жаткан көйгөй боюнча тыянактар жана сунуштар берилген.

Диссертациялык иштин материалдарынын колдонулуу даражасы. Жасалган изилдөөнүн жыйынтыгында алынган жана иштелип чыккан илимий практикалык жоболор Кыргыз Республикасынын жазык мыйзамчыгаруучулугуна аны андан ары жакшыртуу максатында өзгөрүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү үчүн колдонулуусу мүмкүн. Андан сырткары, автор тарабынан иштелген сунуштар жана тыянактар илимий изилдөө ишмердүүлүгүндө вандализм көйгөйлөрүн андан аркы изилдөө жүргүзүүдө, юридикалык багыттагы окуу жайларынын адистерин даярдоодо жана окуу процессинде колдонулуусу мүмкүн.

Колдонулуу чөйрөсү – юриспруденция; укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; жазык укугу; укук бузууларды алдын алуу; криминология; ички иштер органдарынын практикалык ишмердүүлүгү.

РЕЗЮМЕ

диссертации Сулаймановой Айнуры Эртабылдыевны на тему: «Историко-правовые аспекты вандализма» на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности: 12.00.01- теория и история права и государства, история учений о праве и государстве

Ключевые слова: вандализм, признаки вандализма, общественный порядок, вандальные деяния, элементы состава вандализма, профилактика правонарушений.

Объектом исследования являются общественные отношения, возникающие в связи с совершением вандализма.

Предметом исследования выступают данные, характеризующие состояние и тенденции вандализма; законодательство Кыргызстана и зарубежных стран об ответственности за вандализм; труды ученых, рассматривающих проблемы борьбы с преступлениями против общественного порядка в целом, и вандализма в частности.

Целью диссертационного исследования является комплексное историко-правовое исследование вандализма.

Методы исследования: формально-логический, диалектический, философский, общенаучные и частно-научные методы познания объективной действительности. Методическую основу составили сравнительно-правовой, историко-правовой, статистический и конкретно-социологический методы.

Полученные результаты и их новизна. Данное диссертационное исследование является одной из первых работ, посвященных комплексному анализу историко-правовых аспектов вандализма в Кыргызской Республике. В работе проводится анализ социальной сущности вандализма; исследуются вопросы становления и развития законодательства об ответственности за вандализм в истории; рассматривается сравнительно-правовой анализ норм законодательств зарубежных стран об ответственности за вандализм, изучается современное состояние и распространенность вандализма; исследуются факторы вандализма и их социальная обусловленность; рассматриваются особенности, отличающие вандализм от иных смежных общественно опасных деяний, а также формулируются выводы и предложения по исследуемой проблеме.

Степень использования материалов диссертационной работы. Полученные в результате проведенного исследования и выработанные научно-практические положения могут быть использованы для внесения изменений и дополнений в уголовное законодательство Кыргызской Республики в целях его дальнейшего совершенствования. Помимо этого, сформулированные автором предложения и выводы могут быть использованы в научно-исследовательской деятельности, при проведении исследований в дальнейшем по проблемам вандализма, в процессе обучения и подготовки специалистов в учебных заведениях юридического профиля.

Область применения – юриспруденция; теория и история права и государства; уголовное право; профилактика правонарушений; криминология;

практическая деятельность органов внутренних дел.

SUMMARY

thesis Suleymanovoy Ainura's Artability on the subject: "Historical and legal aspects of vandalism" for competition academic degree of candidate of legal Sciences in the specialty: 12.00.01-theory and history of law and state, history of the doctrines of law and state

Keywords: vandalism, signs of vandalism, public order, vandal acts, elements of vandalism, crime prevention.

The object of research is social relations arising in connection with the Commission of vandalism.

The subject of the research is data describing the state and trends of vandalism; legislation of Kyrgyzstan and foreign countries on responsibility for vandalism; works of scientists who consider the problems of combating crimes against public order in General, and vandalism in particular.

The purpose of the dissertation research is a comprehensive historical and legal study of vandalism.

Research methods: formal-logical, dialectical, philosophical, General scientific and private scientific methods of cognition of objective reality. The methodological basis consists of comparative legal, historical-legal, statistical and concrete-sociological methods.

The results obtained and their novelty. This dissertation research is one of the first works devoted to a comprehensive analysis of the historical and legal aspects of vandalism in the Kyrgyz Republic. The paper analyzes the social essence of vandalism; examines the issues of formation and development of legislation on responsibility for vandalism in history; examines the comparative legal analysis of the norms of legislation of foreign countries on responsibility for vandalism, studies the current state and prevalence of vandalism; examines the factors of vandalism and their social conditionality; examines the features that distinguish vandalism from other related socially dangerous acts, and also formulates conclusions and proposals on the problem under study.

The degree of use of the materials of the dissertation work. The results of the research and developed scientific and practical provisions can be used for making changes and additions to the criminal legislation of the Kyrgyz Republic in order to further improve it. In addition, the proposals and conclusions formulated by the author can be used in research activities, when conducting further research on the

problems of vandalism, in the process of training and training specialists in law schools.

Field of application – jurisprudence; theory and history of law and the state; criminal law; crime prevention; criminology; practical activities of internal Affairs bodies.

Формат 60x90 1/16

Офсеттик басма. Көлөмү 1,5 б.т.

Тиражы 100 даана.